Sanat ve Edebiyat dergisi

TOHUM

Mayıs 87 Sayı 7 3.50 DM

Kapak Resmi:

S. M. Eltscrig
'Azül anne
ve çocuğu'

Sorumlu:

Veli Genç

Yönetim Yeri:

Olof af acreis
väg 7-413
17164 Solna-
Schweden

Yazışma Adresi:

A. Özgen UTKU
Postfach 10 11 92
5000 Köln 1

Abone Koşulları:

B. Almanya:
6 aylık: 15.00 DM.
yıllık; 30.00 DM
Avrupa için:
6 aylık: 18.00 DM.
yıllık: 35.00 DM

Konto Nr:

Stadtsparkasse-
Köln
Konto No:
34513523
BLZ: 37050198

Dizgi ve Baskı;

MONDIAL
Satz-.Druck-und
Vertrieb GmbH
Tel: 0203-447299

SUNU

Merhaba sayın okurlar... Mayıs ayındayız... Ve merhaba **1 MAYIS!** İşçilerin ve emekçilerin bayramı olan **1 MAYIS**, dünyanın büyük bir bölümünde coşkuyla kutlandı. Ne yazık ki, ülkemizde kutlandı diyemiyoruz. **1 MAYIS** yasağına rağmen, bazı toplantılar oldu kuşkusuz. Toplantı haberlerini sayfalarımızda bulacaksınız.

"**Şafak Türküsü**" adlı kitabıyla "**Akademi Kitabevi 1984 şiir ödülü**"nü kazanan Şair **Nevzat Çelik** açlık grevinde... Dayanışma için telgraf çektik ve de imzalar yolladık. İdam talebiyle yargılanan Çelik'in bir adet şiirini yayınlıyoruz. Şair Çelik için dayanışmanızı bekliyoruz.

Bir başka şair **Metin Demirtaş** Almanya'da. Okuma ve imza günleri düzenleyen Demirtaş'ın güzel bir şiirini de sunuyoruz.

Bu sayımızda, **Arif Sağ** ile yapılan söyleşi yanında, yazarlarımız ve okuyucularımız sizler için yazdılar, çizdiler.

Bu sayımızla birlikte **Ümit Kartoğlu** için "**ÇARPINTILAR**" Köşesi açıyoruz. İlk "çarpıntı" da Kartoğlu, kendi biyografisini çizecek...

Yurtdışında adeta sürgün hayatı yaşayan yazar ve sanatçıların yayınladıkları "**Yurttaşlık Bildirgesi**" adlı belgeyi okuyucuya sunuyoruz.

Yine bu sayımızda Burdur Cezaevinde yatmakta olan **Sedat Yılmazsoy**'un dergimize göndermiş olduğu bir yazıyı yayınlıyoruz

Tohum Haziran sayısı **Nazım HİKMET** özel sayısı olacak. Okuyucuların desteğini bekliyoruz.

Ayrıca "**Nazım Hikmet 85 Yaşında**" parolasıyla şiir yarışması düzenliyoruz. Ayrıntılı bilgi iç sayfamızda.

Sevgiyle... Dostlukla...

Bu Sayıda

1 Mayıs'a Merhaba	**Tohum**	4
Halk Şiirinde Halkı Tanımak	**M. Oruçoğlu**	5
Hançer	**M. Demirtaş**	10
Dipte Uyuyan Deniz	**Z. Abidin**	12
Ozan Arif Sağ'la Söyleşi	**Tohum**	13
Zonguldak Treni	**H. Gedik**	16
Çağrı	**Ş. Kepenek**	19
Bir Ölümsüz Halk Simgesi Karacaoğlan	**N. Behram**	20
Uyanışa Merhaba	**Burak**	23
Hey Merhaba	**K. Bozoklar**	24
Yaşamak ve Sevmek Üzerine	**K. Bozoklar**	25
Halk Edebiyatının Unutulmaz Celalisi Köroğlu	**A. Ö. Utku**	26
Tarih	**G. Emre**	27
İnatçı Kadın	**N. Oruçoğlu**	29
Hazırlık Şiiri	**N. Çelik**	32
Hakkımızda Devlet Etmiş Fermanı...	**A.Ö. Utku**	33
'Sen Türkülerini Söyle' ya da Tanıdık Bir Kekemelik Üzerine	**M. Çetin** **H. Bostancı**	35
Bilinmezliğe Doğru	**M. Demirel**	37
Asla Veda Etmeyeceğiz	**S. Yılmazsoy**	40
Kajsare'nin Elbiseleri	**H. C. Andersen**	42
Hasretin Kollarında	**A. Devran**	44
Şaha Kalktı Canevim	**H. Yıldırım**	45
Bir Tohum Binbir Başak Olsun...	**A. Yolbelli**	46
Düğün Karşılaması	**N. Behram**	46
İkinci Kuşak Türküsü	**Karahan**	47
Yurttaşlık Bildirgesi	**Kollektif**	48
İnsan ve Yurttaş Olmak	**Dr. N. Eren**	50
Dağlar İşkencede	**A. Yar**	53
Hayat	**E. Aslan**	53
Sürgün Düşünceleri	**T. Demir**	54
Tütüncülerin Türküsü	**A.Özenç**	59
Okuyucudan	**Mektuplar**	60
Kısa Kesitler		61
Zülfü yare Dokunmak	**O. Bahçıvan**	62
Çarpıntılar	**Ü. Kartoğlu**	63
İnadına	**M. Çetin**	64
N. Hikmet Şiir Yarışması	**Tohum**	65
Gül	**U. Yıldırım**	66

1 MAYIS'A MERHABA

"AĞAÇLARIN BAYRAMI BAHAR
İNSANLARIN BAYRAMI 1 MAYIS!"

Can Yücel

Ülkemizde 1 Mayıs yasağına rağmen, o gün geldiğinde bir başka hisler uyanır insanda. Egemenler sıkı önlem alır etrafta, emekçiler ise, "o günü nasıl kutlarız" diye plan yapar. İşte o gün geldiğinde, işçiler ise yavaşlatır, 1 Mayıs marşını isteyen ise mırıldanır, öğrenciler yemek boykotu yaparak marşlar okur, cezaevlerinde özgürlük mahkumları gür sesle 1 Mayıs, 1 Mayıs diye bağırır, kapı altlarından bildiriler atılır, duvarlara sloganlar yazılır, pankartlar asılır, izinsiz gösteriler yapılır, dağ başlarında ise ateş hevesi vakıdır. Bir başkadır bu gün... Herkes telaşlı, herkes tedirgin. Çalışanlar 1 Mayıs aşkıyla yanıp tutuşurken, egemenler O'nun korkusuyla...

"*Ağaçların Bayramı Bahar İnsanların Bayramı 1 Mayıs*" ve "*Merhaba 1 MAYIS*" parolasıyla İstanbul Emek Sinemasında bir toplantı yapıldı. Konuşmacı olarak Yalçın Küçük, Bilgesu Erenus, Can Yücel katıldı. Toplantıda yapılan konuşmalar dışında, yurtdışında Server Tanilli, Sabri Bekaroğlu, Nedime Demirağ, Ataol Behramoğlu vb. içinden sözlü olarak sağlıklı mesajlar büyük ilgiyle karşılandı.

İşçi sınıfımız bu 1 Mayıs'ta bildiriler, pankartlar dağıtarak, sloganlar başlarında günün anlamına varışır konuşmalar yaparak kutladı.

Bu büyük gün, bu büyük bayram işçi sınıfımıza ve halkımıza bolluk, özgürlük

HALK ŞİİRİNDE HALKI TANIMAK!

Muzaffer Oruçoğlu

Halkın bilincinin ve gönlünün aynasıdır halk şiiri. Milyonların derinliklerinde yatan cevherine bu pencereyle, bu şiir galerisiyle açılırız. Teslimiyet başkaldırışla, acı sevinçle, hasret kavuşmayla, yalvarış kavgayla, sevda kahırla yanyanadır bu şiirlerde. Halkın, hayata ve evrene dair, duru, yalın anlayışı ve ince, derinlikli felsefesi, tüm ağırlığıyla bu şiirin tahtına bağdaş kurmuştur. Halk şiirine daldığımızda bıktırıcı bir tekrarla, kuru bir gevezelikler silsilesiyle karşılaşırız ilk anda. Bu onun çöl toprağıdır. Ama işte o çarpıcı, ışıltılı, ilginç zenginlikler, yeşimler, yakutlar, inciler, zümrütler, pırlantalar bu toprağın bağrında gizlidir. Bu gözalıcı değerlerin bazıları üzerinde sırasıyla duralım.

Gerek ruhani gerekse cismani düzene karşı saldırı iki biçimde belirir. Doğrudan ve dolaylı. Örneğin, Köroğlu, Pir Sultan ve Dadaloğlu gibi ozanlar halkın bu doğrudan saldırısının sembolüdürler. Halk şiirinde doğrudan saldırı ruhu, ruhani fizik ötesi alemle pek ilgilenmez. Onun için aslolan şey, ayağını bastığı topraktır. Başkaldırı ya da saldırı ruhu, yani özünde halkın çatal kılıcının mavi kıvılcımı bulunan ruh, mistik, mütevekkil ruhla çatışmak zorundadır. İkisi birden olmaz. Köroğlu'nun kılıcı, şafağın söküşüne gülümseyen doruk pınarı gibi ışıldar. Güçlü bir nağrayla devleti dağlara çağırır. Ve ormanlarda, dağlarda mekan tuttuğu için, en önemlisi haklı bir davanın hizmetinde işlediği için doğaya aşıktır. Haklı dava, özellikle emekçi halkın davası, diyalektiğin ve güzelliğin hasını özünde sakladığı için tüm güzelliklere sevdalanmak, onu şiirin altın tahtına oturtarak yüceltmek zorundadır. Doğanın coşkun moralini, doğurganlığını, "kurşun geçmez" karanlıklarda yeryüzünü hayran hayran seyreden dolunayın ferahlığını, tomurcuk ve toprak kokan ve toprağı döllemenin sabırsızlığıyla gürül gürül akan ırmakların yaratıcı, felaketli gücünü kavganın gücüyle birleştirir. Halkın hoyrat ve asi yanı, çıplak ve keskin yanı, yani halkın müfrezeleri titreten nağrası bir şeyi çok iyi sever. Karşılıksız mertliği, kuşkuculuğu ve tavşan uykusunu, açık yürekliliği, doğrudanlığı, yalın söyleyişi.. Bunun içindir ki, tasavvuf'un derinliklerine, fizik ötesine açılmayı sevmez.

Bazı ozanların başkaldırı bayrağında biricik hedef devlettir. Köroğlu'nun eğri kılıcı, Bolu Beyi'nin ve Al'Osman Devleti'nin varlığına yönelir. Amaca ermede iki büyük aracı vardır. Kılıç ve saz. Silah ve progaganda. Her ikisinin de yaratıcı

gücüne güveni tamdır. Birisini çarpışmada kullanır, diğerini ise saldırıda ve atışmada. Her iki araç da savunma değil, saldırı amacıyla kullanılır. Zaten Köroğlu demek bir anlamda saldırı ya da baskın demektir. Pir Sultan'da da devlet sorunu açıktır. Yoksulun hakkının alınması, Ali'nin düzeninin kurulması, Al'Osman Devleti'nin yıklılmasından geçer. Pir Sultan'da yıkma tutkusu, Baba Ishak ya da büyük halk isyancısı Kalender Çelebi'de olduğu gibi güçlüdür. Yıkılsın da, ne olursa olsun, ama yeter ki yıkılsın.

Müminleri bir katara dizelim
Güruh güruh şu alemi gezelim
Münkirlerin sarayını bozalım
Yıkalam bakalım nic'olur olsun

Pir Sultan, batıni felsefesine dayandığı için yerelliği sevmez, evrenseldir. Güruh güruh silahlanmış kutsal güçlerle, tek bir diyarı değil, tüm alemi gezmekten, zulüm saraylarını yerle bir etmekten yanadır. Köroğlu'nun ufku ise Al'Osman ve Acem mülküyle sınırlıdır. Böyle olmasına rağmen Köroğlu'nda mistik öğe çok zayıftır. Altın alevi gibi parlak ve kavurucudur. Dadaloğlu'nda ise devlet sorunu bunlarda olduğu kadar açık değildir. Dağlarda asi yaşamayı ve gölgesini uçurumlara düşürerek devlet'e meydan okumayı sever. Ne kirmani kılıcını ne de taşı delecek güçte olan mızrağının temrenini doğrudan sultanın tahtına yönelterek dağdan ovaya inmeyi düşünmez. Yamaçlarda kurulan davlumbazlı kavgaların ozanıdır O.

Dolaylı saldırıyı yönelten ozanlar ise, bir başkaldırıyla dağa çıkmamış, kendilerini açığa vurmamışlardır. Derebeylerin, mollaların, kadıların baskısı altında ya köylerinde oturmaktadırlar ya da belirli çevrelerde gezgincidirler. Bunların saldırıları sisli ve örtülüdür. Mizah, yergi, taşlama ve alayın incelikleriyle, kıvrak manevralarıyla donanmıştır. Zaten halk zekasının en parlak yanı, yergi hüneridir, incelik ve mizahi nüktedanlıktır. Zeka, alay ve kurnazlık ışıltıları saçan, o alim gülüşleriyle Hoca Nasrettin'de, İncili Çavuş'ta, Kel Oğlan'da ve Bekri Mustafa'da doruğuna varan bu özellik, Halk şiirinde de ağırlığını duyuruyor. Şiirde bu çizgiyi, Kaygusuz Abdal, Kazak Abdal gibi ozanlar temsil etmektedirler.

Halkın uğultulu büyük sözünü, kendi bilgeliğinin söz sanatının prizmasından geçirip göz alıcı renklerine ayırarak, onu öz, billur damlaları şeklinde halka sunan bu ustaların, sözkonusu ürünleri ya da söz incileri evrenseldir. Bu incilerin, kahkaha ve düşünce yaratan ışığını bütün halkların gülüşünde ve bakışlarında bulabiliriz. Zaten her halkın aynı özden fışkıran bir Nasrettin'i yok mudur? Fransızların Panurge'si, Arapların Cuha'sı, Almanların Aulenspiegel'i vs... Bu hiciv ve mizah ustalarının sıgaya çekmediği, açıklarını, zaaflarını, mantıksızlıklarını meydana çıkarıp teşhir etmediği hiç bir kutsal varlık, dokunulmaz değer yargısı yok gibidir diyebiliriz.

Kaygusuz Abdal, rengini özgürlükten alan bektaşi mizahının, Bektaşi yergisinin ve nüktedanlığının şiirdeki zirvelerinden birisidir. Molla yalanlarını, kaba hurafeleri ince bir dille hicvetmekte ustadır. Halkın renkli, engin, gerçekleşmesi imkansız, gülünç hülyalarının, tatlı mistik uydurmalarını, mizahın ve yerginin amansız mübalağa tezgahından geçirerek öylesine komikleştirir ki, savunulacak

tarafı kalmaz. İnsanları uydurdukları yalanlarla cennete uçuran din adamlarıyla dalga geçer. Onların yalanlarını, kendisinin uydurduğu gülünç yalanlarla şiir meydanında iyice komikleştirir. Yine aynı çizgide yürüyen 16. yüzyılın ozanlarından Azmi ise, alay kürsününün önünde tanrıyı suçlar. "Bre tanrı der" şiirlerinde, "Sen iskancı mısın, ormancı mısın, hancı mısın, bostancı mısın, külhancı mısın, kervancı mısın"

Kazanlarda katranların kaynarmış
Yeraltında balıkların oynarmış
On bu dünya kadar ejderin varmış
Şerbet mi satarsın yılancı mısın

Azmi işi daha da ileri götürür. Korkusuzluğunu ilan eder ve yalancılıkla suçlar tanrıyı.

Yüzbin tamun olsa korkmam birinden
Rahmân ismi nâzil değil mi senden
Gaffarü'z zünubum demedin mi sen
Affet günahımı yalancı mısın.

Halkın eleştirmeyeceği, yeri geldiğinde, şu ya da bu biçimde hesaplaşmayacağı hiç bir otorite olamaz.

Genel olarak batıni ozanları, özel olarak da kızıl börklü Baba'lılar, Bedrettin'liler gibi kavgacı ozanlar, insana büyük değer verirler. Kılıcını güzelliklerin hizmetinde seferber eden her halk kahramanı için insan kâbedir. Şu sırlar aleminde bir güldür. Tanrı denilen şey, insanın özünde ışıldayan şeydir. Bu bakımdan Pir Sultan'ın deyişiyle, *"Çok keramet vardır insanda."* Döğüşen insan güzel insan, *"güvercin donuna girip oturan/Zemheride gonca güller bitiren"* insandır. İnsanı evrenin merkezine yerleştiren bu anlayış, kendisini tüm evrene, çıplak bir çığlıkla şöyle ilan eder:

Şimdilik zahir bulundum
Yerim göğün nuru benim

Bunun içindir ki güzel insanların, büyük halk fedailerinin ölümünde doğa dile gelir, iniler. Pir Sultan, Hızır Paşa'nın yağlı urganında sallandığında "koyunlar kuzular meleşir"; bu acıya dayanamayan Yıldız Dağı'nın karları erir; çaylar, koçlar ve darağacı, "Pir Sulltan! Pir Sultan!" diye ağlaşır. Halk şiirinde, halkın acısı, uslu, derin tarifsizdir. Bazan çaresiz bir bekleyişe, içinde kin tohumu taşıyan bir boyun eğişe dönüşür. Bazan bitip tükenmez, kahırlı, zehir yeşili gibi bir ağıta; bazansa doğurtucu bir güce... "Ulu kervanın geçtiği yollar gibi" ya da "karlı dağları aşan seller" gibi içten içe iniler, ama kimse duymaz bu inleyişini onun. Bazan elleri koynunda, taş gibi susar ve yüreğinin, içinin fırtınasını konuşturur yıllarca. Yoksulu "kızıl mangıra" muhtaç eden soygunculara, "mezarlarına cehennem den binlerce pencere açılasıca" zalimlere kargışlar yağdırıp durur.

Tüm insanlar içinde de, üreten insana büyük değer verir halk. Alınteri ve

kılıç. Her ikisi de halka ait olduğu sürece üreticidir. Çalışana, hayatın çarkını sabırla çevirene derin sevgi duyan bir halkın duygularındaki güçlü soyluluk, Pir Sultan'ın şu içli ezgisinde tüm renkleriyle beliriyor:

Dağdan kütür kütür hezen indirir
İndirir de ateşlere yandırır
Her evin devliğin öküz döndürür
İrençberler hoşça görün öküzü

Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altını kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İrençberler hoşça görün öküzü

Halk, hayat fırtınasında söze değil, inanca, öze, pratiğe önem veriyor. Pratik, inancın güzelliğini yansıtır. Bunun içindir ki halk, öz ve söz uygunluğunu yoklarken ilkin kişinin pratiğine bakar. İnanç başta olmak üzere tüm iç değerlerinin sınav alanı, mihenk taşı da pratik değil midir?

Dil ile devrişlik olmaz
Hali gerek yol ehlinin
Arı gibi her çiçekten
Balı gerek yol ehlinin

Yolunun dervişi, savaşçısı, inancı ve pratiği ile meydana çıkar. Bir yoloğlu, yol ehli, arı gibi her çiçekten balözü özümlemek zorundadır. Bu olmaksızın kavga ve sevda kovanının bereketi nasıl sağlanabilir ki? ama yol da, yolların en ulusu, en çetinidir. Ki, "sefasına cefasına dayanmayan, rengine hem boyasına boyanmayan" yürüyemez kolay kolay bu yolda. Bu yola girdin mi bir kez, "cümle erenlerin nurundan kanacaksın", Pir Sultan gibi çağlayacaksın.

Tabi bu yolda yürüyenlerin yoldaşlığı, dostluğu da bambaşkadır. Işıklı, al bir ipek gibidir sevgisi. Tutkunluğu erişilmezdir. Bu yolda yürüyen dostların özü zühre yıldızı gibi arıdır. Bir dost bir dosta giderken, Pir Sultan'ın deyimiyle, karanlık gecede demirin üstündeki karınca izini bile görebilmelidir. En büyük özlem, yol oğluna, dosta olan özlemdir. Bir gülde koca bir gülistanı seyrettiren, üryan ettiren bir özlemdir bu. Gözleyi gözleyi gözü dört olmak buna derler işte.

Dost yüzünü görmeğe
Her bir azam göz oldu
Payine yüz sürmeğe
İçim dışım yüz oldu.

Pir Sultan'ın başına yağmur gibi taşlar yağar. Bir dost da taş atmadığının anlaşılmaması için taş atanlara uyar ama yaralamaması için gül atar. Taşlar Pir Sultan'a kâr etmez, lakin dostun gülü yaralar O'nu. Halka göre, aynı yolda yürüyenler, aynı yola baş koyanlar için en acı şey, omuzdaşının, dava arkadaşının tükenişi ya da ihanetidir.

Genel olarak halkın, özel olarak da halkın asi yanının, cenkte olan yanının sevdasından öğrenilecek çok şey vardır. Sabrı, taşı çatlatan, öfkesinden şafaklar doğan gürültülü bir yaratıktır o. Aslında üreten, düşünen ve döğüşen adam sevda ustasıdır. Üreterek ve döğüşerek ilerlemenin doğasında, eskiyi aşma ve bilinmeyen alanları fethetme ışığı vardır. En güzel, en güçlü sevdalar, bu ışıktan muradını alan sevdalardır. Bütün doğa nerdeyse sevdayı ondan öğrenir. Çünkü ileri, dönüştürücü ve doğurtucu olan şeylerin, yeniyi ve güzeli yaratan şeylerin, değerini en iyi kavrayan odur.

Halkın iki tür sevdası vardır. Birisi Karacaoğlan'varidir diğeri Yunus'vari... Karacaoğlan'vari sevda, halkın yirmi tırnağını bakır gibi ısıtan, onu güvercin ve şahin ruhlu kılan; içliliğin, hüznün, acının ve sitemin örsünde yoğuran; ona destanlar yarattıran; üretme ve ilerleme şevki veren sevdadır. "Reyhan'a karışmış gonca gül gibi"dir bu sevda. Karacaoğlan kendi kişiliğinde, kendi sanatında halkın sevdasını anlatmıştır. Onu okuyunca, halkın kendi sevdasının nasıl yücelttiğini öğreniriz. Halkın ateşli tutkunluğunun, gül, menevşe, reyhan ve sümbül cennetinde filizlendiğini görürüz. Ayrılığın ve özlemin bu sevdayı beslediğini, güçlendirip yetkinleştirdiğini görürüz. Onun sevdası, turna avazları, ceylan gözleriyle ve sığınlar ve gövel ördekler ve zümrüt ovalar ve karlı doruklarla halelenmiştir. Güneş her sabah onun sedasını selamlar. Alıcı kuşlar ve şahinler bereketli topraların üzerinde onun sevdası için pervaz vurur. Eğer sevdiceğinin adı Elif'se, dağ-taş Elif'e keser. Yağan kar bile "tozar Elif Elif diye." Karacaoğlan ise, gönlünü dağların ve ufkun duyarlığıyla bir ışık selinde arılandırır, geyik libasına bürünerek geyik sürülerinin içinde gezer uğrun uğrun. Karacaoğlan'ın temsil ettiği hak sevdasına göre, sevda her şeye kadirdir. Sevenin, sevdiceğinde sevda yaratması için, "başında sevda yüreğinde nar olmalıdır."

Karacaoğlan'ın yürüyemeyeceği hiç bir yol yoktur, yeter ki o yolun ucu "yar zülfünde olsun". Geçemeyeceği hiç bir uçurum yoktur, yeter ki bu uçurumun ötesinde sevda olsun. Sevda uğruna, burnunun doğrultusunda doboslama yürümeğe her zaman razıdır. Sevdalı olan bir insanın kanındaki bu çılgın ateş, doğadaki tüm güzellikleri sarar. Karıncadan gökteki yıldıza kadar. Artık her şeyde, şoruldayan pınarın pırıltısında, bebeğin gözbebeklerinde, ve elvan elvan gülümseyen has bahçelerin güzelliğinde sevda vardır. Sevdalı gönül enginlere açılmak ister; sadece dış dünyanın değil, kendi iç dünyasının enginliklerine de... Birleşme ve dölleme hırsıyla tomurcuklanır adeta. "Bulut olup göğe ağmak", "yağmur olup yere yağmak" ister. İnsan aşık olursa, Karaca'ya göre, "susuz pınarlardan bile kanabilir." Aşkın en sevmediği şey sabırdır. İnsanoğlunun en güçlü kavuşma tutkusu kendini bunda gösterir. Akrisios, o ay parçası güzelim kızını, yani Danae'yi demirden bir adaya kapattı. Ama tanrıların en zalimi olan Zeus'un aşkı, onu bir altın yağmur damlası şekline sokup, damdan kızın çıplak sinesine düşürdü. Danae'nin bir oğlu oldu.

Bahar gelip de Çukurova bayramlığını giydiğinde, "göçler güvem güvem olduğunda" ve o kocaman "kırmızı gül ağzını açar" olduğunda, sevdanın görkemli tanrısı Karacaoğlan'ın deli gönlü ceyhan gibi çağlar. Sevdanın çağrısına uyan kekik ve reyhan Çukurova taşlarında uç verir, dirilir. Bazan gizlice, uğrunca tutulur Karacaoğlan. Biricik gülünün karşısında yalvarır için için. "Ecelimden evvel öldürme beni" diye iniler. Titian'ın ünlü Urbino Venüsü tablosu karşısında mayışan, cinsel ateş sendromuna kapılarak şirazesinden çıkan bıyığı terlememiş

HANÇER

Metin Demirtaş

Ey halk
Ey sağır ve büyük okyanus
İşte yine yaralı
Yine yalnızdır oğulların
Bas bağrına

bıçkınlara döner bazan. Ki, bu halk hayatında sık sık görülen tutkunluğun tatlı çılgınlığa varan zirvesidir.

Halkın acısını ve anlamlı, ilginç hüznünü öğrenmek isteyen halk şiirine yönelmelidir. Bin çiçekli halıları dokuyan kızların, "elinin kınası toprakta solan" sevdalı gelinlerin ölümü, halkın sevda şiirdeki hüzün öğesine epik bir tad verir, derinlik ve incelik kazandırır. Seherde açan gülün kırılışına en güzel ağlayan ozan, "üryan gelip üryan giden" bu yoksul ozandır belki de. Acı turna avazı gibi deler bağrını. Ölen artık kınalı bir turnadır, göllerini yitirmiştir. Garip, sevecen bir bülbüldür güllerini yitirmiştir. Kavgası kadar değer verir aşkına halk.

Bundan dolayıdır ki, aşk uğruna ölenlerin halk şiirinde mertebesi bir hayli yücedir. Herşeyin olduğu gibi aşkın değerini de en iyi kavrayanlar ve ona hakkettiği yeri verenler, üreten ve haklı bir dava uğruna döğüşen insanlardır. Halk, tutkunluk, feda ruhu gibi kendi aşkının en halis özelliklerini destanlaştırmaktan büyük bir zevk alır. Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı gibi çiftler yaratır. Kendi aşkını en ilginç, en çarpıcı yönlerini yüzyıllarca dinler bu destanlarda. Anadolu'nun mitolojik geçmişi, toprağı sevdalıdır . Bu toprağa giren kavimlerin duyarlılığı artmış, sevda felsefesi güçlenmiştir. Uzak Asya'dan gelip Avrupa'ya geçen her kavim kendi gönül bahçesinden bir veya birkaç çiçek ekmiştir bu toprağa. Mitolojide savaş tanrısı Ares, Afrodit'in sevgilisi Adonis'i vurunca aşığın toprağa düşen her damla kanı kıpkızıl açan bir Manisa lalesine bu topraklarda dönüşmüştür. İyonya'nın emekçi kadınları, belki bin yıl küçük bir tahta heykel ve çiçekleri kurumuş saksılar etrafında toplanarak Adonis için ağıt yakmışlardır.

Karacaoğlan'ın, türkmenlerin yalın, özgür kır hayat tarzından kaynaklanan sevda çizgisi, islam ideolojisiyle ve islamda aşk anlayışıyla temelden çatışan bir çizgidir. Karacaoğlan da, tıpkı antik Yunan sanatı gibi, kadında ateşli ve dokunulmaz olan, siyah örtüler ve müberak pransipler altında aydınlıktan titizlikle giz-

lenen tüm "kutsal mıntıkaları" sanatın konusuna, sanatın ışıklı alanına sokmuştur. Artık göğüsler, kadın koynunda beslenen "Gürün elması"dır. "Ayvadır, nardır" "Ak gerdanın altı zemzem pınarıdır." Erkeğin kocaman elleri ve ağzı, üçüncü bir kişiden destur almaksızın "Gürün elmaları"na özgürce uzanmalı, onu dermeli, zemzem pınarından ise doya doya kanmalıdır. Bu, tüm softaları, din "ululari"nı ayağa fırlatan "mel'unca"bir teoridir. Sevda da, buluşmada ve anlaşmada, analar, babalar, imamlar, tüm aracılar tasını tarağını toplayıp sıvışır Karacaoğlan'ın şiirlerinden. Dünya zevklerini esas alır ve sevdayı bu zevklerin merkezine kor. Tanrıymış, cennetmiş, meleklermiş bunlar küçük ayrıntılardır Karacaoğlanda. Eğer melekten söz edilecekse, önce "meleklerin pirinden", kendi sevdiceğinden, "gözleri dumanlı kuğu"sundan söz edilmelidir. Ona göre sevda hiç bir zaman dilekle olmaz. Bir bakış, bir selam koca bir yangının kıvılcımı olabilir. Ani bir tanışma, ani bir birleşmeye yol açabilir.

Yunus'vari sevdanın merkezinde ise Çalap (tanrı) ve yeşilliğini aluç tomurcuğundan alan inanç vardır. Ama bu hesapsız bir sevdadır. Her türlü çıkara, tehdit ve ödüle karşı bir sevdadır. Tanrı kendisini sevenlere cennet ödülünü sunar. inanan ve inanmayan herkesi ise cehennemle tehdit eder. Yunus, hurili gılmanlı cennet ödülünü gerçek inanca yakıştırmaz ve kesinlikle reddeder, cehennem den ise korkmaz. Zulüm araçlarına tepki duyar. Kıldan ince kılıçtan keskince olan sırat köprüsünün üstünde evler yapası gelir. Cehennemin en derin, en korkunç kuyularından birisi olan gayya kuyusunda yatası gelir. Bu, cennetin ve cehennemin alaya alınışıdır bir anlamda. d'Holbach başta olmak üzere bir çok filozof, "çıkar insansal eylemlerin tek dürtüsüdür" der. Büyük panteist ozanımızın anlayışı bu anlayışla şiddetle çatışır. Kendi inancının dışında hiç bir otoriteye boyun eğmez. Karacaoğlan'ın aksine bedensel nefsini ve tutkularını bu inancı güçlendirmek için dizginler, köreltmek ister. Tüm insanlığı, bir dinin kuralları etrafında değil, billur damlası gibi saf, çıkarsız, ilahi bir sevdanın etrafında birliğe çağırır. Anadoludaki Moğol zulmü, satılmışlık ve alçalma, onda öylesine bir ruh yaratmıştır ki, biraz önce de belirttiğim gibi cehennem dahil, alemdeki her türlü baskı ve zulmün kalkmasını, dünyamızın güzel bir geline dönmesini ister. İster tanrıdan, isterse insandan gelsin, sevdaya karşı yönelen baskılara, onu yönlendirme eğilimlerine tepki duyar. Ulu bir ırmak gibi, güneşin türküsünü dinleyerek, kendi gücüyle gürül gürül akıp gitmelidir o.

Sonuç olarak halk şiiri, halkın duyarlılığında işlenmiş, imbiklenmiş bir büyü gibidir. Armonik cazibe, soyutlama, usluplaştırma hayran bırakır bazan insanı. Halk şiirinin gerçekçiliği, iğreti, kaba ve çiğ bir gerçekçilik değil, gerçeğin ayrıntılarındaki ve özündeki güzelliği emen ve onu, ruhun ve o günkü bilincin tüm incelikleri ve renkleriyle daha bir üst seviyeye çıkaran ince bir gerçekçiliktir. Yereldeki evrensel renkler, folklorik zenginlikler bu şiirin dokusunda önemli bir rol oynar. Halk şiiri gücünü kılıcın ve Gürün elmasının gücünden almaktadır. Halk şiirinde, Mukanna'nın ve Babek'in, tüm zalimlere karşı çıkarken, ibadete ve aileye ilişkin önemli islam kurallarını da geçersiz sayan isyanlarının özgür motifleri vardır. Halk şiirinde, şaman büyüsüylü birleşmiş, Maziyar bin Karin'in ve Karmatilerin her şeyde eşitliği ve ortaklığı savunan alev renkli ilkelerinin ateşi vardır. Halk şiiri deryasına dalan, halkı tarihsel şartları içinde, çok yönlü, derinlemesine tanır. Halkın kavgasını da sevdasını da aynı güçle sever. Halkın sevdasını sevmeyen kavgasını sevemez. Bunun tersi de doğrudur.

DİPTE UYUYAN DENİZ

Zeynel Abidin, Ankara 86

Neleri saklamaz ki, Karacadağ koynunda
Dayayıp sırtını, sargısından kan sızan kentlere
Harran'ı uykusundan uyarır Dicle
Yası Munzur'un kine benzer
Akışı Kızıldere

Neleri saklamaz ki, Diyarbekir kalesi
"Disko"larda yetim kalan canları
Bismil beylerinin Gaziköşk sefaları

Hançepek'te genelev faytonları
Karışır şalgamcı seslerine
Tekirdağ'lı bir yosmanın nidası
Bir başka Diyarbekir bu Mardinkapı

Yenişehir terasları yedi kat mehtap
Yedi kat derinlerde Devegeçidi
Vurulur Yanıkköşe'de biri
Anası, sırdır dökmez
Eşiğinden öteye gözyaşlarını
Kimse bilmez bu sokak
Daralır, neden?
Haşmetini kime saklar,
Dipte uyuyan deniz?
Bu sesler kimi sağır eder sonunda?

Oysa ne şairler geçti Direkhane'den
Ne canların külüne karıştı Mayıs

Yanıkköşe: *Yoksul bir semt*
Yenişehir: *Diyarbekir'in en işlek semti*
Devegeçidi: *Sorgu yerlerinden biri*
Disko: *Sorgunun kod adı*

OZAN ARİF SAĞ'LA SÖYLEŞİ

"Hayat zengindir, çok yönlüdür.
Halk türküleri hayatın en güzel çiçekleridir."

Tohum: *Sayın Arif Sağ, önce şu yurtdışındaki dinleyici kitlesi hakkındaki görüş ve izlenimlerinizi öğrenmek istiyoruz.*

A. Sağ: Dinleyiciler bildiğiniz gibi işçilerdir. Çocuklarıyla da birlikte gelmek zorunda oldukları için salonda istenilen sessizlik haliyle olmuyor. Kaldı ki bura insanlarının iç dünyası, ülkedekilere nazaran daha uğultuludur. Sanayi dünyası, dönen çarklar, vınlayan makinalar, insanların doğasına biçim veriyor. Ama buna rağmen can kulağıyla dinliyorlar ve hepsinden memnunum.

Tohum: *Söylediğiniz türkülere yaklaşımları nasıl?*

A. Sağ: Halka, halk kültürünün, kilometre taşlarından, büyük ustalarından deyişler sunuyorum. Elbette ki yaklaşımları olumlu olacaktır.

Tohum: *Tüm dinleyiciler için mi söylüyorsunuz bunu?*

A. Sağ: Hayır! Dinleyiciler içinde eleştirel yaklaşan, tepkici bir azınlık da vardır. Gerici türküler söylediğim, Allah, Muhammet, Ali edebiyatı yaptığım yönünde eleştiriler de geliyor.

Tohum: *Bu eleştirileri nasıl değerlendiriyorsunuz?*

A. Sağ: *Bana göre bunlar sivri çıkışlardır. Cahillikten kaynaklanan eleştirilerdir. Hayat zengindir, çok yönlüdür. Halk türküleri hayatın en güzel çiçekleridir. Kendilerini insanlığa binbir renk ve kokuyla sunarlar. Ben bu türküleri tek bir yönüyle ele alıp söylemiyorum. Halkın zevkine tüm yönleriyle okuyorum. Sevdası, hüznü, kahkahası, alayı ve direnişiyle birlikte, yani tüm yönleriyle okuyorum. Mesela bir yığın türkü okuyorum Pir Sultan'dan. Pir Sultan'ın duyduğu acıyı, hasreti, kini, inadı, sevecenliği, meydan okuyuşu ve manevi hayatının diğer yönlerini dilin ve telin aracılığıyla tanıtmaya çalışıyorum. Bu çok iyi bir şeydir. Pir Sultan'ı iyi tanıyıp iyi değerlendirmenin de en iyi yoludur. Seçmeciliğe* ben karşıyım.

Tohum: *Halk türkülerinde ileri ve güzel olan her şeyi özümleyerek ve bu özümlenen değerlerin üzerinde yükselerek yetkinleşmeyi...*

A. Sağ: Bakın, sözünüzü kesmiş olmayayım, ben gelişen hayatla birlikte türkülerin de gelişip yetkinleştiğine inanan bir insanım. Hem öz hem de biçim olarak türküler kendilerini aşarak ilerleyeceklerdir. İmgeler de değişecektir. Turna'nın yerini uçak alacaktır belki. İki şeye derinden inanırım. Bir şeyi tarihsel şartları içinde değerlendirmeye ve gelişime... Bazılarının kafası almıyor. Derisi yüzülen bir Hallacı Mansur'un, bir Nesimi'nin yaşadığı tarihi şartlarda oynadıkları rolü kavrayamıyorlar. Bunlar o çağlardaki zulmün korkunç karanlığında parlayan birer kıvılcımdır. Bunlar, insanlığın övünç kaynağı, yüz akıdır. İlerleyişin de itici güçleridir. Bunların rolünü ve değerini kavrayamayan aydın, bana göre aydın değildir. Adam şiirdeki Allah'a, Ali'ye, Muhammed'e kafayı takmış, görünüşe bakarak yargı yürütüyor. Şiirin özündeki güzelliği kavrama, duyma gibi bir çabası da yoktur çok şükür.

Tohum: *Söylediğiniz türkülerin kitleler üzerinde, onların manevi dünyasında yarattığı etkiler konusunda ne diyorsunuz?*

A. Sağ: Ben türküleri yoğunlaşarak, etimde kemiğimde duyarak söylemeye çalışıyorum. Halkın güzel ruhunu, ruhuna sindiren bir ozan duyarak söyler. Tabi halkın güzel değerleriyle yoğrulmak için de halkın arasına gitmek gerekiyor. Derlemeler yapmak için, sohbet için çok gittim. Halk kültürünün yaşayan koca çınarlarıyla çok konuştum, ellerini

öptüm. Onların kültür örsünde yoğrulmaya çalıştım. Şehirde bile şöyle halkın pek girmediği çok lüks lokantalara girmek içime sinmiyor. Kahvelere gitmek, halktan insanların evlerine gitmek çok daha hoşuma gidiyor. Bu ruhla sahnede yoğunlaşıyorum. Türküdeki duyguları, anlamı ve tarihsel şartları dinleyicilere yaşatmak istiyorum. Eğer bir dinleyici, mesela Pir Sultan'ın bir deyişini dinlerken o şartları yaşayabiliyorsa, Pir Sultan'ın dünyasındaki derinliklere inebiliyorsa bu iyidir. Böyle bir dinleyici, kalede yatan ya da darağacına götürülen bir Pir Sultan'ın duyduklarını duyabiliyorsa bu iyidir. Böyle bir dinleyicinin ruhu türküyle güzelleşebilir. Böyle bir insan kendisini yenileyebilir, kötülüklerden arındırabilir. Dinleyiciye bunu yaşatmak için büyük bir duyarlılık gerekiyor. Telin ve dilin hünerini en yüksek düzeyde sunmak gerekiyor. Halk duyarak, yaşayarak dinliyor. Buna eminim. Ama bazı okumuş cahiller var, kafayı takmış Allah'a, Muhammed'e, Ali'ye, bu biçime göre yargı yürütüyor. Sorumluluk ve duyarlılık göstermiyor. Ben bir Yunus'un, bir Pir Sultan'ın deyişlerinden Allah'ı, Bismillah'ı, Muhammed'i, Ali'yi çıkarabilir miyim? Tarih bana bu hakkı verir mi? O ozanlar bu hakkı bana verir mi? Yunus'u duyarak dinlemek, aşmak isteyen gitsin Ruhi Su'yu dinlesin. Gerçi aynı okumuş cahil, Yunus'u Ruhi Su'dan dinlemeye kalkışsa bu sefer de kafayı, o deyişlerdeki bismillahirrahmanirrahim'e takacak. Bunların cahilliği yok mu, işte beni öldüren bunların cahilliğidir.

Tohum: *Ama söylediğiniz türkülerdeki Allah, Muhammed, Ali öğesinin belirli bir kesimi etkilediği, dini tevekkül ve dini vecd içine soktuğu da bir gerçek değil midir?*

A. Sağ: Bana göre bu normaldir, ama asıl yön değildir. Benim söylediğim türküler, Ahmet Yesevi'den Hacı Bektaş'a, Hacı Bektaş'tan Pir Sultan'a, Pir Sultan'dan Dadaloğlu'na ve günümüze kadar uzanan bir akışın türküleridir. Bu türküler halk hareketinin, halk hayatının ürünleridir. Ben, Hacı Bektaşi Veli'yi severim. Gittim O'nun yerleştiği, yaşadığı diyarları da gezdim. Babai hareketine katılmış, bu hareketten sonra da kaçmış, uzun süre gizli yaşamış bir insandır. Kardeşi Menteş de bu hareket sırasında şehit düşmüştür. Yani bir yanda halkın kültürü vardır, Tekke Edebiyatı, halk tasavvufu, yani batınilik vardır; diğer yanda ise, saray vardır. Saray tasavvufu vardır, medreseler ve Divan Edebiyatı vardır. Ben birinci kültürün, bu kültür içindeki süzülmüş klasik deyişlerin icracısıyım. Ortada bir tarihsel gerçek var. Birinci kültür üzerinde tarihsel bir baskı vardı. Bu baskı öylesine ileri götürülmüştü ki, Selçuklu ve Osmanlı saraylarında, halkın güzel, duru dili bile yasaklanmıştı. Bu dili ve bu dilden ürünler horlanıyordu. Kültürlerin dini biçimlere bürünmesi normaldir. İşin özüne bakmak gerekiyor. Bakın tarihimizde özgür düşünceyi ve tabularla alayı temsil eden Bektaşilik'tir. Bektaşi fıkraları softalığın, bağnazlığın düşmanıdır. Bektaşi fıkralarının amansız alayından ve yergisinden yakayı kurta-

ZONGULDAK TRENİ

Hamdi Gedik

"...her gece yarısı hiç şaşmadan bir tren
geçiyor evlerin az ötesinden... bende
alışkanlık yarattı bu Zonguldak treni... o geçmeden
uyuyamıyorum... her gece bindiriyorum kendimi
bu trene, uzaklara, çok uzaklara gidiyorum ve
uyuyorum .."

bir acı rüzgâr geçti sokaklarımdan
yaşlı bir zeybek [illegible]na yaslandı bakışlarını
beyaz bir mendil kirlendi ay ışığında
yağmur icip vurulduğu söylendi
ben inanmadım

benim de çocukluğum vardı
ucuz kahramanlar yarattığım bayram sabahlarında
lavanta ve balmumu kokan odaların
ağır hastal avizeleri
bilmezlerdi ben kimdim
ve nasıl üsürdüm terkedildiğimde

çağımızda ihanet ve inkar
yerini alırken bütün güzelliklerin
gecenin süsüdür bazen oturup ağlamak
sürgün bir dostun mektubuna sarılarak

ran dokunulmaz bir tabu gösterebilir misin bana? İşte bunlar, tarihimizdeki aydınlanmanın atalarıdır. Ama, bu fikraların köklerini, bari ni felsefesinde, Hacı Bektaş'ın felsefesinde bulabilirsin. Cevabımı şöyle noktalıyayım; Allah, Muhammed, Ali öğesi bir kesimi dini havalar içine sokuyor diye bu öğeyi şiirlerden çıkaracak halimiz yok. Zamanın aşacağı şeylerle insanın aşacağı şeyler arasındaki ayrımı iyi yapmak gerekiyor. Aştım dersin ama aşamazsın. Zaman getirir önüne diker. Ben zamanın aştığı, eskimiş, hurdaya çıkmış şeyleri, piyasaya çıkarmıyorum. Pir Sultan büyük bir adamdır ve günümüzde de ya-

şıyor. Demek ki, onu yaşatan şartlar vardır. Hızır Paşa onu her yönüyle yaşatmamak için astı. Ama aradan dörtyüzyıl geçmesine rağmen yaşıyor. Biz mi yaşatıyoruz, bize rağmen yaşıyor. Bu bakımdan Pir Sultan'ın Allah'ından, Ali'sinden, Muhammed'inden korkmamak gerekiyor. Bunların bile, o şiirler içinde, zaman zaman, bizim düşündüğümüzden çok daha değişik anlamları vardır. "Yoksulun hakkın alalım" diyen bir ozanın, "Uyan Ali'm uyan" mısrasını olduğu gibi kavramayalım.

Tohum: *Sayın Arif Sağ, sizi halk türkülerinin bir icracısı olarak tanıyor halk. Bazı türküleri, yeni bir solukla bestelediğinizi de biliyor. Şunu sormak istiyoruz. Serbest vezinle yazılmış şiirlere ve bunların bestelenmesine yönelmeyi düşünmüyor musunuz?*

A. Sağ: Halk şiirinin, melodisinin asıl hattına, ruhuna bağlı kalmak istiyorum. Halk melodisinin, serbest vezinle yazılmış şiirlerde bozulmadan, güzelliklerinden birşeyler vermeden başarılı olacağına, doruklara tırmanacağına pek inanmıyorum.

Tohum: *Serbest vezinle yazılmış tüm şiirler için geçerli mi bu görüşünüz?*

A. Sağ: Hayır. Serbest vezinle yazılmış öyle şiirler vardır ki, halk müziğinin ruhunu, melodisini kendi içinde taşıyor. Öylesine bir iç uyak ve armoni güzelliği vardır ki, halk müziğine bu şiirler adeta, "ne duruyorsun gel benimle birleş" diyor. Nazım'ın, Ahmet Arif'in, Hasan Hüseyin'in bu tip çok güzel şiirleri var. Nitekim besteleniyor, bestelenince de halka mal olabiliyor. Bana göre Nazım türküleri çok seviyor ve çok türkü dinlemiştir. Bu tip şiirleri yazarken de dinlediği türkülerin ruhuyla yazmıştır. Halk şiirinin uyaklarındaki müziği, yazdığı bir çok şiire yedirmesini bilmiştir.

Tohum: *Peki bugünkü çizginizde mi kalmak istiyorsunuz?*

"Mevcut durumumu muhafaza etmek beni bitirir... Bu bakımdan bulunduğum yerde çakılıp kalmayı düşünmüyorum."

A. Sağ: Halk türküleri zemininde kalmak istiyorum. Zaten öyle büyük bir iddiam da yoktur. Ama türkülerde yeni alanlara, pek bilinmeyen yeni parcalara doğru yavaş yavaş açılmak istiyorum. Mevcut durumumu muhafaza etmek beni bitirir. Bu alanda da ilerlemek, yeni şeyleri gümşığına çıkarmak gerklidir. Hersey değiştiği gibi halkın zevki de değişiyor. Halkın gönlü, yeni, canlı güzellikler istiyor. Bu bakımdan bulunduğum yerde çakılıp kalmayı düşünmüyorum.

Tohum: *Ruhi Su'nun yöntemiyle, tek tek büyük klasik halk ozanlarının üzerinde yoğunlaşmayı, onları uzunçalarlar şeklinde halka sunmayı düşünmüyor musunuz?*

A. Sağ: Doğrusunu söylemek gerekirse, pazar kuralları beni biraz zorluyor. Eninde sonunda ben de bir üreticiyim. Arz talep mekanizmasını hesaba katmak zorunda kalıyorum. Halk, türkülerden bir demet istiyor. Bir kasette tüm Anadolu'yu dinlemek istiyor. Mesela değişik yörelerin semahlarını birleştirmek istiyorum. Ama eklektik bir şekilde değil, birbirine ulayarak değil, yırtma yapıştırma şeklinde değil. Semahların güzelliğinden, zenginliğinden, ortak noktalarından, ulusal bir semah yaratarak... Tabi bunu yaparken semah ruhunu ve melodisini tahrip etmemek gerekiyor. Bana göre yörelerdeki kültürel zenginlikler, ortak noktaları yakalanarak, birleşik, ulusal bir kültürel değere yükseltilebilinir.

Tohum: *Peki kendi alanınızda, çok seslilik konusunda ne düşünüyorsunuz?*

A. Sağ: Benim sesimle sazım arasında, temelde bir uyum vardır. Ama ben genel olarak sazda çok sesliyim. Tellerin dilinde tını ve renk cümbüşü var. Frekans zenginliği var. Zaten çok sesliliği sadece birden fazla çalgı aletiyle değil, tek çalgı aletiyle de yaratabilirsin. Halkın güzel ruhuyla hareket eden, parmak ve tejene hünerini ustaca kullanan kültürlü ozanlar, bakış açısı geniş olan ozanlar, türkülerimizi tek bir sazla, çok sesliliğin dünyasına götürebilirler.

Tohum: *Söyleşi için teşekkür ederiz Sayın Sağ*

A. Sağ: Ben de...

ÇAĞRI

Şengül Kepenek, Mart 87

Yangın yeri yüreklerde
Sönmeyen güneş cevherinde umut
Selamlar getirir bize
Dünden, suskun acılı günümüzden
Uzat elini,
Gel benimle
Gör bak sevgim ne çok
Yüreğim hepimiz için
Gizleme sen de
Kat yüreğinin gücünü yüreğime
Göreceksin,
Nasıl da kocamanmış diyeceksin
Sevmenin ve üretmenin coşkusuyla
İnsanlığın tahtına ereceksin

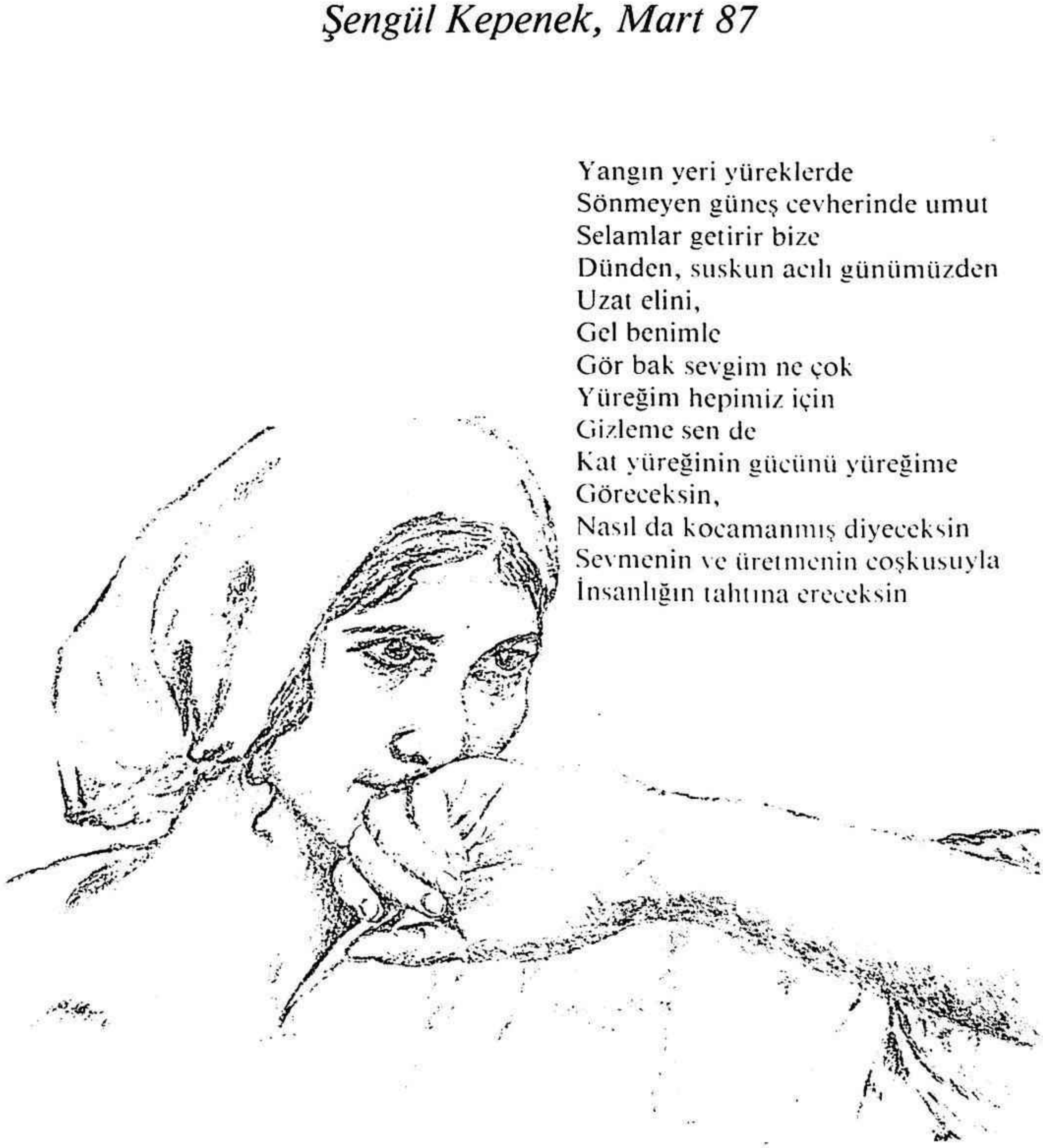

BİR ÖLÜMSÜZ HALK SİMGESİ: *KARACAOĞLAN*

Nihat Behram

Köroğlu'nda yiğitliğin, başeğmezliğin, isyankârlığın, aman bilmezliğin, dövüşkenliğin sesini bulup ölümsüzleştiren halk, Karacaoğlan'da inceliğin, uçarılığın, deligönlün, sevdanın sesini bulup ölümsüzleştirmiştir.

Tıpkı kendisinden bir yüzyıl önce yaşayan Köroğlu gibi, Karacaoğlan'ın hayatı hakkında da kanıtlara dayanan kesin bilgiler yoktur. Bir midir, iki midir, çok mudur? Nerede doğmuş, nerede yaşamış, nerede ölmüştür? Hayatına ilişkin iz'i şiirlerinden sürerek bir yere varmak da olası değildir. Kimi şiirlerinde, *"Kozan Dağı'ndan neslimiz/Arı Türkmen'dir aslımız/Varsak'dır durak yerimiz"* diyor. Kimi şiirinde, *"Göğçe idi benim yerim durağım"* diyor; kimi şiirinde, *"vatanımız Adana Maraş"* diyor, kimi şiirlerinde ise, *"Yaylamız Bulgar Dağı'dır", "Binboğa'dır benim ilim", "Erzurum'dur benim ilim", "Mamalı'da ben bir Rıdvanoğluyum", "Öz adım Halil'dir köyümüz Hama"*... diyor.

Halk içinde Karacaoğlan'ın yaşamı üstüne birçok efsane vardır. Her birinde doğduğu yer, yaşadığı yer, öldüğü yer ayrı ayrı serüvenlerle anlatılır. "Karacaoğlan ve Benli Kız", "Karacaoğlan ile Yayla Gü-

Ak Dağ'ın eteği bir yeşil koru
Korudur ha benli dilber korudur
Sevdan yüreğimde yağı eridir
Eridir ha benli dilber eridir

Kır atın üstünde kaldı postumuz
İkrarından döndü m'ola dostumuz
Yarın kara toprak örter üstümüz
Çürütür ha benli dilber çürütür

Yüksek olur Arab atın kaltağı
Eşsiz kalmaz koç yiğidin yatağı
Varır bir kötüye değer eteği
Geri dur ha benli dilber geri dur

Karac'oğlan der ki gelip geçmedim
Yâr elinden zehir bade içmedim
Fırsat elde iken alıp kaçmadım
Beri dur ha benli dilber beri dur

*

Kadir Mevlâm seni öğmüş yaratmış
çiçekler içinde birdir menevşe
Bitersin güllerin hârı içinde
Korkarım yüzüne batar menevşe

Yaz gelir de heveslenir bitersin
Güz gelince başın alır gidersin.
Yavru niçin boynun eğri tutarsın
Senin derdin benden beter menevşe

zeli", "Karacaoğlan ile Elif Gelin", "Karacaoğlan ile Karacakız"...

Kimi halk bilimi uzmanlarına göre, *"karayağız, seyrek sakallı, şuh meşrep, uzunca boylu levent bir adam"* olan Karacaoğlan, *"Maraş civarında Cezel Yaylası'nda doksanaltı yaşında iken vefat eyleyüp vasiyeti üzerine tenha bir pınar başında defn olunup sazı çürüyünceye kadar baş ucunda ağaçta asılı durmuştur."* Kimine göre, Nizip'in Keklice köyünde sazını dalına astığı bir ağacın altında yatıyor. Kimine göre Oltu'nun Penek köyünde ölmüş, Zemzem Dağı'ndaki Yamasal Yaylası'na gömülmüştür. Tarsus'daki Ashab'ı Kehif Mağarasına girip bir daha çıkmadığı da söylenir. Fakat yaygın bir biçimde, İçel'in Mut ilçesi'nin Çukur köyünde bir tepede yattığına inanılır. Bu tepenin adı Karacaoğlan Tepesi'dir. Karşısındaki tepe ise, sevgilisi Karacakız'ın adıyla anılır. Bu bölgede her yılın Haziran ayı Karacaoğlan'ı anma ayıdır.

Halkın Karacaoğlan gibi bir ozanı efsaneleştirmesi, dilden dile, kulaktan kulağa yaygınlaştırması yüzyıldan yüzyıla ölümsüzleştirmesi doğaldır. 1600'lerin başında doğup uzun bir ömür yaşadığına inanılan Karacaoğlan'a hemen hemen Anadolu'nun her köşesi kendi köylüsü olduğunu söyleyerek sahip çıkar. Halk bilimi uzmanlarına göre ise, 17. yüzyılın bu büyük ozanı Güney Anadolu'da, Toros dolaylarında yaşamıştır.

Yaşamına ilişkin tüm efsaneler biryana, gerçek olan şudur ki, Anadolu halkı Karacaoğlan'da ölümsüzlüğün tadını bulmuştur. Onu er-

Senin meskenindir kayalar sengi
Korkusu menevşe güldür irengi
Aradım dünyayı bulunmaz dengi
Güzel yatağında biter menevşe

Bakmaz mısın Karac'oğlan halına
Garip bülbül konmuş gülün dalına
Kadir bilmeyenler alır eline
Onun için eğri biter menevşe

Karacaoğlan

Suya giden allı gelin
Niçin böyle salınırsın
Gelin bir su ver içeyim
Gelin kimin gelinisin

Gelin

Su değildir senin derdin
Görmek ise yeter gördün
Oğlan burda çokca durdun
Ağam gelir döğülürsün

Karacaoğlan

Doğülürsem döğüleyim
Söğülürsem söğüleyim
Gelin sana kul olayım
Ölürüm kanlım olursun

Gelin

Yaylalara göçmedin mi
Soğuk sular içmedin mi
Güzel görüp geçmedin mi
Beni görüp delinirsin

Karacaoğlan

Türlü yaylayı görünce
Soğuk suları içince
Kocayıp vaktin geçince
Taşlar alır döğünürsün

misler katına çıkarmıştır. Başka başka tadlarla aynı kata çıkardığı Koroğlu'nun, Yunus'un, Pir Sultan'ın yanında saymıştır.

Yüreği uçarıdır Karacaoğlan'ın. Bir çırpıda aşık olur. Her güzele aşık olur. Aşkını sese dökerken sır-sınır tanımaz. Din-tarikat tanımaz. İçine ilk düşen duygunun sesini bulur. Güzelin vurgunudur. Aşkın sürgünüdür. Doğanın baygınıdır. Halk da onda bu özelliklerinin karşılığını bulmuştur. Karşılığını bulmuştur ki Karacaoğlan'ı ölümsüz kılmıştır.

Dili, halk ozanları içinde en sade olanıdır Karacaoğlan. Yaşayan halk dilidir. Divan Edebiyatı'nın izine rastlanmaz. Duyarlığı bütünüyle halk duyarlığıdır. İçten ve özentisizdir. Yaşayan, güncel halk dilini arı-duru-özentisiz kullanmada, şiire dökmede eşsiz bir ustalığın sahibidir. Dil kullanma ustalığı aşılmaz ozanlardan birisidir. Karacaoğlan aşkı somut bir aşktır. Duyguları bu somut aşkın somut duygularıdır. Bir olayı ya da sevgilisini tanımlarken yaptığı benzetmeler de halkın yakından tanığı olduğu somut şeylerdir. Seher yelleridir, yayla çiçekleridir, gazel olan tomurcuk güller, taştan taşa seken keklikler, garip garip öten sıla bülbülleridir...

Anadolu Halk Kültürü içinde sönümsüz bir ışıltıdır Karacaoğlan. Şiirinde hayatın ölümsüz tadını bulmuştur.

Halk kültürü içinde köklerini arayanlar için en güçlü yapı taşlarından birisidir Karacaoğlan.

Karacaoğlan'sız halk, halksız Karacaoğlan olası değildir.

Gelin

Evlerinin önü solgan
Ağamı görürsen korkan
Telli perçemlisin oğlan
Ne dedim ki darılırsın

Karacaoğlan

Karac'oğlan sana vurgun
Döşlerin alma'dan dolgun
Sevindirdin beni bugün
İnşallah cennet görürsün

*

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Göster cemalini görmeye geldim
Şeftalini derde derman dediler
Gerçek mi sevdiğim sormaya geldim

Gündüz hayallerim gece düşlerim
Uyandıkça ağlamaya başlarım
Sevdiğim üstünde uçan kuşların
Tutup kanatların kırmaya geldim

Senin aşıkların gülmez dediler
Ağlayıp yaşını silmez dediler
Seni bir kez saran ölmez dediler
Gerçek mi efendim sormaya geldim

Senin işin yiyip içmek dediler
Yâran ile konup göçmek dediler
Göğsün cennet koynun uçmak dediler
Hak nasip ederse görmeye geldim

Mayıl oldum senin ince beline
Canım kurban olsun tatlı diline
Aşık olup senin hüsnün bağına
Kırmızı güllerin dermeye geldim

Karac'oğlan der ki işin doğrusu
Gökte melek yerde hüma yavrusu
Söyleyim ben sana sözün doğrusu
Soyunup koynuna girmeye geldim

UYANIŞ'A MERHABA

Burak, Fransa/Bar-le-duc

Acı zulüm
Ölüm gördüm
Yaşadığım rüyada..
Şimşek çaktı
Uykum kaçtı
Sabah sana merhaba..!

Ak domurcuk
Kızaranda
Bayram olur bahçelerde
Mayıs ayı ortasında
Bureu bureu dalgalanan
Bahar sana MERHABA..!

Demir kızgın aşmıyor
Cebellesip ısıldıyor
Kavgasız da yaşanmıyor
Cengavere MERHABA ..!

Karanlık adam
Kokuşan dünya
Artık sana ELVEDA..!
Karar bizim
Yarın bizim
Bizim dünya MERHABA..!

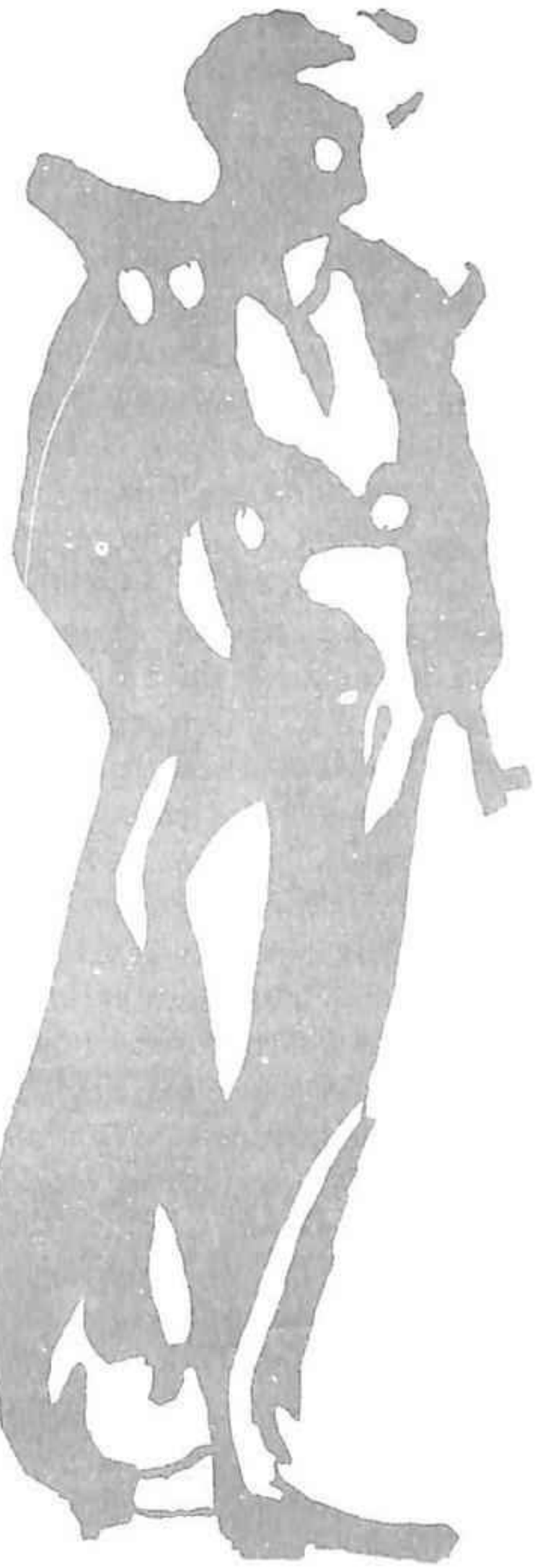

HEY MERHABA!

Kutsiye Bozoklar

18 Mart 87

Delikanlı değil de kalleş baharlardan MERHABA. Derginin 5. sayısını aldım. Mektubun çıkmadı ama postadan. Peki sen benim delivari mektuplarımı aldın mı? Şu günlerde insanları fena halde seviyorum, fena halde öfkeleniyorum ve fena halde şaşıyorum onlara hâlâ... Hal böyle olunca çılgın şeyler yazıyorum sana... Eh, sen de benimle az dalga geçmiyorsun hani...

Şu an kaset dinliyorum. "Ezginin Günlüğü" diye bir topluluk var. Onların 'Sabah Türküsü' adlı yapıtı. Ne diyor biliyormusun *"Durdum, baktım arkandan-/Sen giderken/Bana bir 'hoşça kal' bile/Demeden/Giderken/İnsan neler duyar anladım o zaman/Can alıp başını/Alıp başını bedenden giderken"* Evet, çok güzel söylüyorlar bu parçayı... Şiir kimin bilmiyorum. Ama yüreğimde hissediyorum ezgiyi. Derginin gelecek sayısı müzik ağırlıklı olacakmış, ne iyi. Umarım çok sesli müzik üstüne birşeyler duyabiliriz. Birileri bir karşılaştırma yapmışlar-kim şimdi hatırlamıyorum. Çok sesli müziği büyük ölçekli üretime (fabrika üretimine) benzetiyorlar. Tek sesli müzik de basit-meta üretimidir herhalde... Elbet halkın *'kalem vermemişler elimize içimizi türkülere dökmüşüz'* dediğini de unutmamak gerek. Her neyse ben keseyim sözümü bu konuda. Derginin gittikçe daha nitelikli bir düzeye ulaşması sevindirici. Gerçekten 2500 basıyor mu? Buradaki sanat dergileri bu rakamı rüyalarında görüyorlardır sanırım. Çok daha az basıyorlar, satıyorlar demek daha doğru bildiğim kadarıyla.

Şu *"Mitoloji ile uğraşmak bizim işimiz değildir" "Sınıf mücadelesinin atmosferine göğüs geremeyip düşmüşlerin ruh alemini yansıtıyor. İşi gücü bırakmış Marx'ın aşkıyla uğraşıyor" "Botanik bilimine takmış. Çiçek, tohum'la uğraşıyor. Sevgi, sevda gibi unsurlarıyla yeşillenenlerin duygularını yansıtıyor"* cümlelerine ne demeli allahaşkına!

Azizim, "bizim toplumcular beyinleriyle değil de, popolarıyla düşünüyorlar" dememde haksız mıyım. Şimdi sen söyle! "Bırak sanatın, edebiyatın işlevini bir yana. En basitinden, yaşamda sevgi diye birşeyin varlığından haberin yokmu be adam" diye sormazlarmı insana? İnanç, bir yaşama biçimidir. Alternatif yaşam biçimleri bugünden üretilmeye başlanmaz mı? Edebiyat ve sanat bu üretime de hizmet etmez mi? Yukarda edilen olumsuz sözler bile, derginin ne denli önemli bir görevi üstlendiğini gösteriyor bana göre. Çünkü; insanlarımızın

YAŞAMAK VE SEVMEK ÜSTÜNE

Kutsiye Bozoklar, 3 Şubat 86

İçli bir ezgi tadında yaşamak istiyorum
—her söylenişte güzelleşen—

Şarap tadında sevilmek
—en iyi bağ bozumlarının ürünü—

Ve sevmek şiircesine...

Yepyeni bir dünya için
Değişmek ve değiştirmek hiç durmadan

Ve usulca ölmek sonra
—Tohuma durmuş çiçek gibi—

İnsan olmanın sevinciyle
Ve sonsuz hüznüyle ardında
Aydınlık bir sabah bırakmanın

---

hayatı insan gibi yaşamayı öğrenmeleri gerekiyor. Eğer hayatı insan gibi yaşamayı beceremezlerse, tarihi insan gibi yaşayamazlar. Kendi beyinlerini değiştirmeden, dünyayı değiştirmeye soyunmaları 'abesle iştigal'den başka bir şey değil. Derginin tüm emekçilerini kutlamak istiyorum. Bazı devrimcilerin insan olma sürecine katkıları için.

Demin yazarken kar yağıryordu. Akşamın gölgesi çöktü şimdi pencerelere. Ardından benim kalemime vurdu gölgeler. Sevinçle almıştım kağıdı kalemi elime. Oysa gölgeler sıkı sıkı yakaladı elimi şimdi. Bırakmıyorlar kıpırdatayım.

Artık kessem sesimi, gölgeler sana da ulaşmadan iyi olacak. Yeniden yazıncaya dek sevgimle. Bilenlere, soranlara selam. □

HALK EDEBİYATININ UNUTULMAZ CELALİ'Sİ KÖROĞLU!

A. Özgen Utku

Halk edebiyatımızın değerli simalarından olan Köroğlu'nun doğumu hakkında kesin bir şey bilinmemesine rağmen XVI. yüzyılda yaşadığı kabul edilir. Köroğlu, sadece saz şairliği ile ün yapmış bir kahraman değildir. O, halk arasında onlarca hikaye ile ayrı bir yer açmıştır. Saz şairliği ve hikayeleriyle tam bir "Köroğlu Destanı" yaratmıştır. Yani Köroğlu'nu, yalnız türküleriyle tanımamız veya böyle bilmemiz önemli bir eksikliktir. Onu Köroğlu destanıyla bilmek, tanımak lazım.

İsterseniz Köroğlu hakkındaki kısa yaşamı, geniş araştırmalar yaparak "Köroğlu Destanı"nı günışığına çıkaran P. Naili Boratav'ın kaleminden sunalım:

"Ali veya Ruşen Ali, küçük bir çocukken, babası hizmet ettiği beye (yahut paşaya veya padişaha) seçtiği iyi tayı beğendiremediği için gözleri çıkarılmak süretiyle cezalandırılır. Ali büyür. Delikanlı olur: Babasının felaketine sebep olan taylara da, körün tavsiyesine göre bakılmıştır. Bunlardan bir tanesi, Köroğlu'nun meşhur kır at'ı olacaktır.

Kır at eşi bulunmaz bir küheylan olunca, kör ona oğlunu bindirir ve intikamını almak için dağlar başına yollar. O tarihten itibaren artık körün oğlu, Köroğlu olmuştur.

Köroğlu Çamlıbel'de yerleşir. Kahramanlığıyla dünyaya şöhret salar. Bu şöhretiyle etrafına topladığı, —yahutda zorla— mağlup ederek veya kaçırarak getirdiği yine kendi gibi halktan kahramanlarla Köroğlu, beylere paşalara ve hükümdarlara meydan okuyan, onları titreten bir kuvvet halini alır. Beyin, paşanın, padişahın zülmünden kaçanlar ona sığınr. Köroğlu sade bir haydut olarak kalmaz. Zayıfların hamisi, adalet dağıtan bir hakim olarak da hüküm sürer.

Çamlıbel saltanatı böylece devam eder gider. Tüfek icat edilinceye kadar... Köroğlu delikli demiri ilk görüp, bunun nasıl adam öldürdüğünü anladığı gün:

Tüfek icat oldu mertlik bozuldu...
Eğri kılıç kında paslanmalıdır...

Diverek ortadan sır olur"

Yaşamı tarihe ve halka malolmuş, ama, yazılı tarih dışında bırakılmış kısa yaşam öyküsü Boratav'ın anlattığı gibi bilinir, söylenir.

TARİH

Gültekin Emre

Akşam bir çığlıkla yaslanır aynalara
Yaralarını saralım sonra vedalaşırız

Tarih geldi dayandı kapıma
Kış bastırmak üzere yollarda kalanlar olacak
Çıkalım, bir yanımız gecelere asılı hep
Sevinçlerimiz doğumunu beklemekte

Bütün kentlerde olmadık düşler gördüm
Yorgun çarşılarında akşam çayları demlenir
evlerde yelelerini unutmuş atlar kişner

Yağmayan bir yağmursun resimlerimde
Hangi kitabı açsam yazgılarımız elele

Öyküde, Köroğlu kendisi için savaşıyor görünümü olmasına rağmen, yaşadığı çağda Osmanlı toplumunun baskıcı yönetimine başkaldırının simgesidir aslında. Öykü, babasını vesile ediyor gibi görünse de, aslında babası milyonlarca ezilen halkı çağrıştırıyor. Köroğlu'nun babasına yapılanlar, halka yapılanlardan ayrı değildir. Bu anlamda Köroğlu, sadece babasının intikamını almak için savaşmamıştır. Osmanlı saltanatına, beylere, padişahlara, kısacası zulme karşı savaşmıştır.

Celali İsyanları ve Köroğlu

"Celali" ismi, Osmanlı saltanatına karşı başkaldıran Şeyh Celal'e atfen söylenmiştir. XVI. yüzyılda halka koyu bir baskı uygulayan Osmanlı'ya karşı baş kaldırışlar gözükmeye başladı. Osmanlı padişahı Sultan Selim, özellikle Kürt ve kendilerini "Alevi Aşirası" olarak niteleyenlere karşı bir soykırım başlattı. Yozgat'ın Bozok çevresinden başlayarak diğer yörelere sıçrayan Şeyh Celal önderliğindeki halk isyanı kanla bastırıldı. Şeyh Celal ve onbinlerce halk kılıçtan geçirilerek katledildi.

Bu isyanı takip eden yıllarda, tüm asilere, devlete yönelen herkese, eşkiyaya "Celali" denmeye başlandı. Artık Celali, bir asidir, devlete baş kaldırandır, eşkiyadır ve halktan yanadır.

Koç Köroğlu'da devlete karşı isyan ettiği için "Celali" denmiştir adına. Halkı için bir umut, bir isyan çağrısı olmuştur Köroğlu. Çamlıbel'den nağralar atmıştır Bolu Beyi'ne. Yüce dağlara tutkun, mertliğin ve yiğitliğin sembolü olmuştur Köroğlu:

Karşımda durana kalmaz kararım,
Doğurulup gelene yoktur zararım,
Ya şehitlik ya gazilik dilerim,
Gelsin dövüşelim Bolu Beyleri.

Tam bir halk destanı şekline bürünen Köroğlu, Sibirya'dan Rumeli'ye; Türk'lerden Kürt'lere; Ermeni'lerden Gürcü'lere kadar tüm halkın kalbinde bir 'Celali" olarak taht kurmuştur. Bu anlamda Köroğlu, halkın içinde zorbalığa karşı bir halk destanı oluşturur.

Benden selam olsun Bolu Beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.
Ok gürültüsünden, gürgen sesinden
Seda verip dağlar seslenmelidir.

Köroğlu destanı, yiğitliğin, zorbalığa karşı savaşmanın ve vuruşmanın temasını işlemektedir.

Köroğlu, "delikli demir" icat oluncaya ve hayatına mal oluncaya kadar, Osmanlı devletinin "Celali"si olmuştur. Kalleş "delikli demir", yiğitliği, mertliği kurşunlamıştır. Mertliğin yerini artık kalleşlik almıştır. Kalleşlik ise Köroğlu'nun şanına yakışmıyordu. Bu anlamda Köroğlu yoktur artık.

Nice koçyiğitler özüm üzüldü,
Küffar geldi karşımıza dizildi,
Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu,
Eğri kılıç kında paslanmalıdır.

Bu Köroğlu'nun kalleşliğe mertçe verdiği bir cevaptır.

Halk edebiyatının dini öge açısından izine az rastlandığı, çoşkunun, yiğitlik ve korkusuzluğun egemen olduğu bir bakış açısına sahipti Köroğlu. İnsan ögesine olan inancın, sevdaya olan tutkunun, yüce dağlar aşkının ve yiğitliğin sembolü olarak gömüldü halkın arasına. Köroğlu hâlâ bir "Celali" olarak yaşıyor aramızda.

Yazımı sonlarken geçmiş yazılarım hakkında bir açıklama yapma gereğini duyuyorum. Bu açıklamam da bir eksikliği böylece de gidermiş olacaktır. 'Mitolojide Kadın" yazımın 3. paragrafında "... Mitolojide kadın başlıklı kısa araştırmayı okuyucuya sunuyorum" diye belirtmiştim. Ama bu araştırmanın kimden sunulduğu konusunda bir açıklamada bulunmamıştım. Bu araştırma yazar Mehmet Refik'in aynı başlıklı yazısından faydalanılarak özetlenmiştir. Müziğin Özsel Niteliği ve Gerçekçilik başlığıyla yazmış olduğum yazı da, Sidney Finkesten'in "Müzik Neyi Anlatır" adlı kitabından bir derlemedir. Bu konudaki eksikliği gideriyor ve okuyucudan özür diliyorum... [ ]

İNATÇI KADIN

N. Oruçoğlu

Oyalı yazmayla bohçalamıştı başını. Belikleri eğilip kalktıkça kalçasını dövüyordu. Sol yanağında derin bir kasatura nişanı vardı. Mahçup, ezgin ve inatçı bakışlarına rağmen şen şatırdı. Demirci Kawa'nın demirhanesinde büyümüş gibi, maviş-alazlı bir ışık vurmuştu gözbebeklerine. Yanındaki kızlarla, hatta öte tarlaların traktörcüleriyle şakalaşıyor, kikir kikir gülüyordu çapa yaparken. Güneş tepesine oturmuş gibiydi. Alnında boncuklanan harlı teri, cebindeki buruşuk mendille sık sık siliyordu. Ağzı kurumuştu. Ağacın altındaki gölgeliğe gitti. Suyun ısınmasını önlemek için ıslak bezlere sarılmış su kabağını başına dikti. Yüzüne su döktü, biraz soluklanıp işine döndü.

Avukat Mehmet, bir keşif sırasında işte böyle çapa yaparken rasladı. Ve gönlü takıldı kaldı Meyro'ya. Birden bire nasıl da girmişti dünyasına. Nasıl da yakmıştı abayı. Kudretten sürmeli gözleri, iri elâ bakışları mı aklını almıştı, inci inci gülüşü mü, güneşin kızarttığı nar yanakları mı, fıkır fıkır oluşu mu, vücudunun kıvraklığı, yaşına göre dolgunluğu mu... Bilemiyordu. Güldükçe güller açıyordu Meyro'nun yüzünde. Bildiği, düşündüğü tek şey O'na olan derin, fütursuz duygularıydı.

Mehmet Bey, tamınmıştı. Tutuğunu koparan biriydi. Aziz Ağa'nın da avukatıydı. O'na nice davalar kazandırmış, çevrenin küçük ağalarını, aydınlanmıştırafını sindirmede, yukarıyla sıkı ilişkilerde çok yardımcı olmuştu. Bu bakımdan Aziz ağanın gözbebeği, sırdaşı, ziyafet sofralarının baş konuğuydu.

Ağalar ağası Aziz ağa Meyro'yu çok iyi tanıyordu. Anasını andırıyordu O. Delişmenliği, inatçılığı ile Koca Fırat'ı andırıyordu O. Bu nedenle Mehmet'le sık sık tartışıyordu.

"Aklım almıyor, şeherde nice gözeller varken gelip şu çulsuz Halil'in kızına tutuldun. Başka biriyle evlen, bu çantada keklik. Hizmetçi dive alır, göynünü eğlendirsin. Bu adam olana kadar dokuz fırın ekmek gerek."

– *"Bu gelip geçici bir duygu değil. Ciğerimi tutuşturdu. Çok farklı çok. Otuz yaşındayım, birçok kadınla, kızla ilişkim oldu ama hiç birine böylesine tutulmadım. Hayali gözümde uçar o hurinin. Gönül eğlendirmek değil meramım, helalım olsun istiyorum."*

—*"O çehre züğürdü babadan böyle bir kız, inanılır gibi değil. Ama anası bir cihandı, cihan, Köy meydanında, bütün köylünün önünde O'nun yediği köteği bu diyarda hiç bir kadın yememiştir. Bir tek çakaralmaz için diretmiş, küfretmiş, delirme pahasına la demiş, lo dememiştir. Bir hafta Fırat'ta kalmasına rağmen ölüsü bile*

güzeldi zalimin. Anlaşıldı. Sen aklına koydun O'nu. Güzelliği büyüledi seni. Telaşlanacak ne var. Gider isteriz. Elini, ayağını öpe öpe verirler. İşçiden, ortakçıdan kız almaya ne var."

Ağa, karısı, avukat kızı istemeye gittiler. Meyro'nun beş ağabeyi vardı. Ve gururlarına düşkündüler. Karşı çıktılar. *"Biz tanımadığımız şeherliye kız vermeyiz"* dediler. Ağa güldü güldü. Bıyıklarını burarak:

"Tanımadıklarıymış. Ben tanıyom ya. Kefil olurum. Tahsil yapmış, zengin. Üstelik benim de avukatım. Başınıza devlet kuşu konmuş, kısmetinizi tepiyorsunuz. Avukat beye kız mı yok. Elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi. Köylük yerde kime varacak. Hepsi baldırı çıplak. Tarlalarda iki büklüm ırgatlık edecek. Eşşeğin kuyruğu gibi ne uzayacak ne de kısalacak. Şehere gidip hanım olacak. Yediği önünde, yemediği ardında. Elini sıcak sudan soğuk suya sokmayacak. Gönül işte oka da konarmış boka da..." Hepsi birlikte *"düşünün en kısa zamanda bize haber verin"* deyip çıktılar.

Aile kafa kafaya verip düşündüler. Ağa'nın dediklerine hak veriyorlardı. 'Kız kısmına her zaman böyle kısmet çıkmaz' diye verimkâr oldular. Gelelim Meyro razı olmadı. Ağladı, döğündü. *"Ben kendi aşiretimden kendi kavminden birine varcam"* diye direttiyse de ailesi üsteledi. *"Git rahat et. Korkma seni horlamazlar. Git de kurtul bu külden, yamadan, korkudan, çorti aşından" dediler. Meyro çaresizliğini anlayınca:*

"Şartım var" dedi. *"Gidin O'na söyleyin, ben bir aşiret kızıyım, ölene dek öz dilimle konuşurum. Adetlerimden vazgeçmem. Bunu böyle bile."*

Haberi alınca güldü avukat. O'nun sevdasıyla yanıp tutuşuyordu. Nasıl olsa zamanla herşeyi öğrenir. Zeki kız düşüncesiyle *"kabul, istediği gibi konuşsun" dedi.*

Meyro evlenince daha bir güzelleşti. Yeni giysiler içinde daha bir alımlı oldu. Ellerininin çatlakları, topuklarının yarıkları düzeldi. Meyro'sunu nasıl da seviyordu kocası. O'nu öpmeye, koklamaya doyamıyordu. Her gün uzun saçlarını tarayıp okşuyordu. Ah! bir de Türkçe konuşsaydı.

Meyro çat pat Türkçe biliyordu. İnadından konuşmuyor, soruları öz diliyle yanıtlıyordu. Avukat çaresiz Meyro'nun dilini öğrenmek zorunda kaldı.

Bak dedi *"Ben bile senin dilini öğrendim. Senin de öğrenmen gerekli. Konuşmalısın! Şimdiye dek bir kelime bile konuşmadın. Konuşmalısın hanım, bırakmalısın bu eşşek inadını. Geçmişte olanları unut. Unut artık anamı, evini, diyarını, sen ben yok artık biz varız."*

Meyro öfkeyle baktı: *"Bunu baştan söyledim. Ben ahdimi, töremi çiğnemem. Kancık değilim. Unutamam geçmişimi. Sen benim acılarımı anlayamazsın. Sen benim ağıtlarımı dinlemedin. Git benim acılarımı, ninnilerimi, rüyalarımı dağa taşa sor. İçimdeki ateşi anlayamazsın. Bir evdeyiz ama dünyalarımız ayrıdır. Çiçeğimiz, kovanımız, balımız ayrıdır,"* dedi.

Eşinin çevresi genişti. Yüksek sosyeteden, aydın kesimden konukları geliyordu. Onların yanında Meyro kendi diliyle konuşuyor ve eşi tercüme etmek zorunda kalıyordu.

—*"Yenge hanıma dilini öğret Mahmet Bey"* diye takılıyorlardı.

—*"Öğrenir, öğrenir. Yavaş yavaş"* diyor ve kızarıp bozarıyordu.

Meyro, bir biri ardına, çığlıkları pırıl pırıl, nurtopu gibi çocuklar doğuruyordu. Üç oğlan bir de kızları oldu. Çocuklar önce Meyro'nun dilini sonra Türkçeyi öğrendiler. Avukat için için kahroluyordu. Yalvardı, ayaklarına kapandı: *"Yeter bu denli inat. Yıllar geçti, çocuklarımız boyumuzca oldu. Zevk harcı olduk aleme. Beni ele güne rezil ettiğin yeter! Seni çok seviyorum çok! Bu keçi inadından vazgeç. N'olur n'olur! Dosta düşmana karşı! " dedi.* Siyim siyim ağladı. *"Kimden öç alıyorsun, sana soruyorum kimden?"*

HAZIRLIK ŞİİRİ

Nevzat Çelik, Nisan 83

milyonların kavgasında
kara kuru bir er
gün gelip asılacaksa eğer
serin olsun şafaklar!
ey gönlü yüce dostlar
deyin ki bir ağaç dalından
dal yaprağında incinmiş
deyin ki yaşamak kavgasından
toy bir ozan kesilmiş

Kadın taş gibiydi. Eşinin gözyaşları kalbini yumuşatmıyordu. İnatlaştıkça inatlaşıyor, banamısın demiyordu. Bu tartışma ise sürüp gidiyordu..

"Neyi kanıtlamaya çalışıyorsun? Etme eyleme. Dilbilmez bir aptalla evlendin diye alay ettiler benimle. Sakız olduk ağızlara. Şimdi de çocukların bu ezikliğin içinde. Çocuğun öğretmeni çağırmış seni, gitmiş yine bildiğin gibi konuşmuşsun. Sayende saygınlığımı yitirdim. Kahroldum! Dünyamı zindan ettin. Sevgim nefrete döndü. Mahvettin, öldürdün beni. Güzel yüzünün böylesine şeytan inadı bir ruha sahip olacağını nasıl bilebilirdim!"

Sık sık ağzına geleni söylüyor, bağırıp çağırıyordu. Hiç huzuru kalmamıştı. Çocukları da dökmedik dil bırakmadılar. Hepsi boş. Bir kere 'na' demişti.

Düşünüyor çıkarını bulamıyordu. Bu yaştan sonra atsan atılmaz, satsan satılmaz. Nerden başıma sardım şu püsküllü belayı. Nasıl ateşe atıldım nasıl, dilini eşşek arıları soksun seni gidi kadın...

Aralarına bir soğukluk girmişti. Hemen hemen hiç konuşmadıkları oluyordu. Avukat beye olmuştu olan. Hiç konuşmuyor, durmadan sigara içiyordu.

Bir gün koltuğunda sigara tellendirirken kalbi durdu. Yığılıp kaldı oraya. Kadın bağırıp çağırmadı. Dövünmedi. Gözlerinden düşen yaşlar, yaşlanmakta olan solgun yüzünden süzülüyordu...

Çocukları büyüdü. Avrupa'da tahsil yaptılar. Kimi doktor, kimi mühendis oldu. O artık büyük oğlunun evinde köşe minderinde oturuyordu. Saçları pamuk gibiydi. Hatırını soranlara kendi diliyle cevap veriyor, oğulları, torunları tercüme ediyordu. Bu kadının inadı yörede dillere destan oldu! Ama torun sahibi yaşa geldiği halde kızlığında başlayan inadının nedenini hâlâ öğrenmiş olan yoktu.

"Hakkımızda Devlet Etmiş Fermanı, Ferman Padişahın, Dağlar Bizimdir!"

A. Özgen Utku

Büyük halk şairi Dadaloğlu'nun da, Köroğlu ve Karacaoğlan gibi doğumu ve ölümü hakkında kesin bir şey bilinmez. Geride bırakmış olduğu şiirlerinden bir şeyler anlamak mümkün. Şiirleri içindeki olaylar ve olayların kahramanları bazı ipuçları vermektedir. Şiirlerindeki olaylar, Dadaloğlu'nun araştırmacılar tarafından 1785-1865 yılları arasında yaşamış olabileceği tahmin ediliyor. Yani Dadaloğlu, XIX. yüzyılın halk edebiyatçısıdır.

Dadaloğlu, Aşık Musa diye bilinen bir halk ozanının oğludur. Asıl adı ise Veli olarak bilinmektedir. Toroslar memleketidir. Dadaloğlunun yerleşik bir yeri olmadığından dolayı Avşar boylarında göçebe bir yaşam sürmektedir. Avşar beylerinin yanında katiplik gibi işlerde çalıştıysa da, asıl mesleği ozanlıktır.

Halk arasında söylemiş olduğu şiirleri, Feodal Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve toplumsal durumundan kaynaklanmaktadır. Toplumda gelişen olaylar şiirine konu olmuştur Dadaloğlu'nun.

Osmanlı saltanatı, yerleşik ve göçebe halka karşı keyfi uygulamalarıyla ün yapmıştır. Osmanlı 'da her şey, saray içindir. Tüm zenginlikler Padişaha aittir. Bu keyfilik ve zenginlik uğruna milyonlarca halk perişan bir yaşam sürüyordu. Göçebe yaşayanlar dahi rahat bırakılmıyor ve sürekli ırak yerlere zorla göç ettiriliyorlardı. Halk koyu bir feodal despotizmin çizmesi altındaydı. Dadaloğlu'nun göçebe aşireti de bu zulüm girdabı içindeydi. Bu durum halkı çileden çıkartmış ve baş kaldırmadan başka çare bırakmamıştı. Ve Osmanlıya karşı isyan başlamıştı...

Osmanlı despotizmi, kendilerine karşı isyan eden göçebe halkın isyanını batırmanın planlarını yapıyordu. Neticede Devriş Paşa komutasında **Fırka-i İslahiye** adlı bir karşı ordu oluşturuldu. Göçebe ayaklanması üzerine sürülen bu ordu, isyancıları kırımdan geçirdi. Kalanlar ise zorla başka illere sürgüne gönderildi. Bu sürgün olayını dile getiren Dadaloğlu şöyle haykırıyordu:

Kalktı göç eyledi Avşar illeri,
Ağır ağır giden iller bizimdir.
Arap atlar yakın eder ırağı,
Yüce dağlar aşan yollar bizimdir.

Dadaloğlu'nun şiirlerine kaynaklık eden işte bu ayaklanmalar olmuştur. Osmanlıya karşı ayaklanan halkın, direniş şiirini yaratmıştır. Şiirinin her temasını ayaklanmalardaki yiğitlik üzerine oturtmuştur. Yiğitlik, Dadaloğlu'nun günlük yaşamının bir kesiti olduğu için onu çok severdi:

Belimizde kılıcımız kirmani
Taşı deler mızrağımız temreni
Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman Padişah'ın dağlar bizimdir.

Dadaloğlu, Osmanlının hakkında çıkarmış olduğu fermanı tanımaz. Kendisine koruyucu olarak dağları görür. Dağlar onun için bir yâr, bir dost ve bir kurtuluş umududur. Bunun için her fırsatta dağlara sığınır. Dağlar da Dadaoğlu'nu bağrına basar ve onu korur.

Dadaloğlu, teslim olmamanın, direnmenin ve haksızlığa karşı kavgaya tutuşmanın adıdır. Onun kavgasında yılgınlığa teslim olmaya yer yoktur:

Dadaloğlum yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koçyiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir.

Dadaloğlu, diğer şairlere oranla daha yalın bir dil kullanmıştır. Şiirleri, divan şiiri etkisinde kalmamıştır. Özde ve biçimde dini ögeye terstir. O dönemde yaygın olan Arap-Fars divan edebiyatına zıttır. Dini öven ve belirli bir zümrenin himayesinden öte, halkın çıkarlarını ve kavgasını konu alan halkın himayesindeydi.

Dadaloğlu'nun şiirlerindeki yiğitlik, savaş ve vuruşma Köroğlu'nu anımsatıyor. Şiirlerini coşkun bir dille anlatıyor, esin doludur ve içlidir:

Dadaloğlum der ki, belim büküldü
Gözüm cevheri yere döküldü
Üçyüz atlı ile cenge tıkıldı
Yüzü kaldı iki yüzü dön oldu.

Dadaloğlu'nun kendisine özgü, sade yaşamı, şiirlerine yansımış, şiirlerin estetik yapı içinde yansımış, güçlülüğü ve etkisi günümüzde dahi yaşanır olmuştur. Toplumsal çelişkileri yalın ve kesin çizgilerle gözler önüne seriyor Dadaloğlu. Sesi, Binboğa ve Toros dağlarında yiğitliği çağrıştırıyor. Toplumsal olaylara karşı baş eğmezliğin sembolü Dadaloğlu, halk edebiyatımıza çelik harflerle yazılıdır.

Günümüzde, cenk şiirleriyle yanımızda, yanıbaşamızdadır Dadaloğlu...

İÇERDEKİNİN NOTLARINDAN

"SEN TÜRKÜLERİNİ SÖYLE" YA DA TANIDIK BİR 'KEKEMELİK' ÜZERİNE

Mehmet Çetin/Halit Bostancı

I.

Film bitti. Bir süre susuyoruz.

Tam olarak suskunluk değildi bu; dönüp yaşanmışlığa gitmekti bir an için. Eski bir arkadaşı anımsamaktı belki. Yıllar önce, yatıp çıkmıştır ve daha önceleri hep uzak durduğu babasının şirketinde yöneticiliğe başlamıştır. Artık sık sık iş anlaşmalarını, yurtdışı gezilerini izlemek mümkündür basından. Zincirlerine (!) gelene kadar kaybedecek ne kadar da çok şeyi varmış!

Tam bu sıra, 'emek'li, 'ışık'lı bir siyasi dergi yöneticiliğinden kendilerini 'soyut'layıp holding sahipliği ve yöneticiliğine geçen birilerinin sözlerini yeniden okuma gereksinimi duyuyorsunuz bir dergiden:

"İdeolojik olarak da (...) proletaryanın temel üretici güç olduğu konusunda ciddi kuşkularım var."

"Bugünkü koşullarda ben Türkiye işçi sınıfı diye bir şeye inanmıyorum", [1] deniliyor.

Yine susuyorsunuz. Ve bir süre sonra, artık Şerif Gören'in "Sen Türkülerini Söyle"sini konuşmaya başlıyorsunuz. Eleştirmen değilsiniz, hele sinema eleştirmeni hiç değil... Ancak bir kaç not düşmekten de kendinizi alamıyorsunuz.

Öyle de yapıyoruz!

2.

Bir süredir yapılan kimi filmler, yaşanmışa ve güncele dair yeni bakış açıları getirmeye, 'devrimci'lerin yaşamından kesitler vermeye çalışıyorlar. Bu filmlerin, esasta sağlıklı bir bakış açısına dayanmadığını, olaya tutarlılık ve bütünsellik için-

de yaklaşamadıklarını düşünüyoruz. Bilinçli olarak 'devrimci'lere sövgüyü amaçlayanlar dışında, ticari kaygılar vb. yanlarını bir an için geçtiğimiz diğer bir kısım yapım, potansiyel olarak kimi yeni ve duyarlı yaklaşımları beraberinde taşısa da, henüz, gerçeği kendi prizmasından vermekten çok uzaktır.

Örneğin, "Sen Türkülerini Söyle"ye ilişkin manşetlere kadar çıkan bir tanımlama epeydir rahatsız ediciydi zaten. Gerçeklikle hiç bir ilgisi olmayan, gerçekmişcesine lanse ediliyordu:

"Ve Devrimci Beyazperdede..."

Sanki de, "ve şimdi sahnelerimizde..." gibi bir şey işte. Bu konuda sözü Fethi Naci'ye bırakıp şimdilik geçiyoruz.

"...1986 Türkiye'sinde, 'devrimci', tam Kemal Tahir ağzını kulllanmanın sırasıdır, beyazperdeye 'gelebilemez'"[2]

...

Film hakkında çok şey yazıldı, söylendi. Bundandır ki, filmi anlatmaya kalkışmayacağız. Ancak, Atilla Dorsay'dan, tematik açıdan toparlayıcı olan bir alıntılamaya gitmemiz yararlı olur.

"12 Eylül öncesi olaylara karışmış olan Hayri, 7 yıl içerde yatmış, sürekli bir 'leit-motiv' gibi gösterilen bir sahneden anlaşıldığına göre işkence görmüş ve sonunda serbest bırakılmıştır. Onun çıkışı ve eve gelişiyle başlar film. Anası müşfik, babası öfkelidir. Kızkardeşinin sorunları vardır. Mahalleli bir tuhaf bakar, hemen yalnız küçük Ozan'la ilişki kurabilir. Eski "ideal arkadaşları" çoktan dönüş yapmışlardır, kimi işadamı, kimi sinemacı, kimi reklamcı olmuştur. Hepsi de eski günleri, ideallerini "dava"yı unutmuşlardır. Bir dizi anlamsız, amaçsız, yüzeysel ilişkilerin içinde bulur kendini Hayri. Ve bu sahteliklerden sıyrılıp "gözaltı"nı geçireceği kasabaya yollanır..." [3] (Hayri'nin gözaltını geçirmek için yoluna düştüğü Konya'nın ne zamandan beri 'kasaba' olduğunun açıklanmasını artık A. Dorsay'a bırakalım.)

Filmin ana çizgilerini böylece alıntıladıktan sonra, artık notlarımıza geçebiliriz.

3

Filmin daha başlarında, Hayri'nin, neredeyse dışarıda yapacağı ilk işlerden gördüğü, ısrarla gidip görmek istediği içerdeki bir arkadaşının karısı ve içerdekinin mektubunu götürüp ona verme an'ı, anlam katmanının davranıştan öte geçtiği bir an gibi... Haklı olarak, kadının ne durumda olduğunu merak ediyorsunuz. Nesnel gerekçelerden sefere çıkan bir tercihle de, kadının en güç koşullarda bile direnen bir kadın olduğunu düşünüyorsunuz. Ama, Ş. Gören'in buna tahammülü yokmuş. Bir anda, uzun zamandır kocasını gidip görmeyen, arayıp sormayan ve artık başkasıyla yaşayan bir kadın buluyorsunuz karşınızda; davranışına daha çok ekonomik zorlukları gerekçe kılan, 'günah'ını gözyaşlarıyla sulandıran bir kadın... Eski sevgilisini arar Hayri, bir zaman sonra bulur. "Hiç değilse bu sevgili boyun eğmemiş biri olsun" dersiniz, bunu da 'olmaz'lanır Ş. Gören. 'Sevgili' evlenmiş, ayrılmış, sevgililer eskitmiş, yorulmuş, Hayri'yi de unutmuştur.!

Film boyunca, idealize etmek babında değil ama, bilinçle kararlılığını buluşturmuş direnen bir kadın tipi ararsınız..., boşunadır bu, bütün ustalığını beklentilerinizi depremleştirmekte kullanmaya kararlıdır Ş. Gören. Olumlu bir kadın tipi-

BİLİNMEZLİĞE DOĞRU

Molla Demirel

Şu insanlara bakın katar katar
Ellerinde bavullarla
Düşmüşler yollara gidiyorlar.
Gidiyorlar bilinmezliğe doğru
Baş uçlarında da yürüyor
Bir kara bulut,
Gidiyorlar birlikte
Yola çıkışlarından beri
İnsanlar umut dolu
Kara bulutlarsa kurnazlık dolu
Bilmezler ki onlar
Bu kara bulutun güneşi kararttığı gibi
Umutlarını
Ve geleceklerini de karartacak
Durdura bilsem şu kara bulutu.
Engelliye bilsem bütün kurnazlıkları
Bari insanlarım
Güzel umutlarıyla yaşarlardı
Çıplak güneşin aydınlığında
Yaşardı hiç değilse insanlarım.

---

ni (ana'nın bilinir kültürel yapılanması ve analık duygusuyla sergilediği vefalı tavrı dışında) bulmak mümkün değil. Sorun, tipikleştirmede tek-boyutluluğa düşmenin ötesinde, doğrudan kadınları aşağılamanın merkezinde oluşmaktadır. Kuşkusuz ki, Ş. Gören'in filmindeki kadın tipleri de hayatın gerçeğinde karşılığını bulabilecek tiplerdir. Beklemekten 'yorgun' düşen, farklı tercihler kullanan sevgililer olduğu/olabileceği gibi, sosyo-ekonomik vb. nedenlerle kendilerini satma durumuna düşen kadınların varlığı da gerçekliğin bir yanıyla ifadesidir. Ancak, bu düşkünlüğü, güçlüklere teslim olmayı kadınların tümüne yaymaktaki ısrar niye?... Yıllardır yaşanan gerçekliğin en yalın ele alınışında bile içerde ve dışarda boyun eğmeyen kadınlar olgusunu bulmak bu denli güç mü! Kendi çevrelerindeki yozlaşma ve kokuşmuşluğun dışına adım atmamakta yeminli olanların, kendi tikellerindeki bu soysuzlaşmayı direnen binlerce kadına maletmeleri dürüst bir sanatçı davranışı mıdır? *"Ülkeyi bu hale getiren bizim çocuklarımız değildi"* çığlık-

larıyla analar, *"cinselliğimizi erteledik" "... beklemesini biliriz"* diyen genç sevgililer, en güç koşullarda içerdekileri yalnız bırakmayan, yürek vuruşlarını cezaevi kapılarında biriktiren, onurun temsilcisi binlerce kadının bu anlamlı gerçeği, "Sen Türkülerini Söyle"deki söz konusu aşağılamaya karşı duran en etkin gerçekliktir. Eğer hayatı çelişkileriyle, özel olarak kadınların bekleme sırasındaki tavırlarının değişebilirliğiyle birlikte vereceksek, hiç değilse bütünselliği içinde başat rol oynayanıyla birlikte yansıtmak doğru olanıdır. "Sen Türkülerini Söyle" filmi, bu açıdan eksik olmanın ötesinde, aşağılamanın ve soysuzluğun tercihini benimsemiştir. Öylesine ki, fonda yer alan türküde *"beklemek direnmektir artık"* haykırışını bile duymamakta, anlamamakta, sahiplenmemekte kararlıdır Ş. Gören. Bunu sadece eleştirmiyoruz, direnen binlerce kadına duyduğumuz saygı gereği de mahkum ediyoruz.

4.

Haksız olabiliriz, yani özgül koşullarımız nedeniyle yazılan-çizilen her şeye kavuşamadığımız için, başka eleştirmenler neler dedi, bilemiyoruz. Ancak, okuduğumuz kimi değerlendirmeler kadınlar konusunda tek bir dürüst yaklaşım örneği vermediler. Çığlık çığlığa yaşanan gerçekliğe karşın, bu körlük, bu sağırlık, bu suskunluk utanç vericidir. Örneğin, birileri şunu diyebiliyor: *"evet, keşke Hayri'nin çıktığında saçları makina traşlı olsaydı..."*[4] Olur şey değil! Diğer pek çok aksama, yoksama, aşağılamaya tek eleştiri getirmeden, politik bir hükümlünün tahliye olması sırasında saçının makina traşlı olması çok önemliymiş, *"gerçeğe uygun olur"*muş safsatasıyla böyle öne çıkarılması düpedüz sorumsuzluktur. Gerçek olan'dan söz ediliyor, işte içindeyiz bu gerçeğin! Tahliye olanlarımızın saçları Hayri'ninkiler kadar uzun olmayabilir ama, makina traşlı olması da 'kader' değil. Politik hükümlüden söz ediyoruz, bunun bir anlamı olmalı.

Filmi değerlendirenler aynı körlüğü, sağırlığı, suskunluğu ne yazık ki, başka noktalarda da gösteriyorlar. Örneğin, Hayri'nin eski çevresinin hep 'köşeyi dönmüş', hep yılgın tiplerden oluşturulmasına kimsenin itirazı yok gibidir. Peki bu, gerçek hayatı bütünselliği içinde vermeye ne ölçüde yakındır? Yoksa, gerçek sadece yılgınlardan, 'yorgun'lardan, köşeyi dönen'lerden mi oluşuyor? Hayatın gerçeğine denk düşen tipikleştirme, olaya nesnel bakış bu mudur?

5

Bir an için düşünüyorsunuz. Ve yığınla isyancı kimlik el edip geçiyor gözlerinizin önünden. Salıverildiğinin daha onbeşinci günü bile olmamıştır, sahiplendiği kavgasının içindedir yine ve yine ele düşmüştür. Ölüm bulur kendisini direnmenin metrisinde.

En yakınınız, diyelim ki 'cürm'ünüz, tahliye olduğunun daha ayı dolmadan yine...

Kasım'dasınız, karlı Kasım şafaklarında... Ve çatışmanın orta yerinde toprağa düşenlere bakarsınız, yüzleri tanıdık yüzler, daha bir kaç ay önce yanıbaşınızdan giden yüzler... Salıverilmeleri bir kaç ayı bulmamışken ölümün kollarındadırlar artık. Ve bir halkın şafağında...

Bitmiyor, tanıdığınız/tanımadığınız yığınla insan hayatın safındadır, hayatı savunmanın kavgasındadır.

Bunları anlatmak zorunda mıdır Ş. Gören? Bu ayrı bir konu ve verili koşulları mutlaka ki yadsımıyoruz. Ancak, "Sen Türkülerini Söyle"de komprador-feodal kültürel değer, kuşatma ve yaşayışın dışına taşma kararlılığını gösteren tek bir tipten söz edebiliyor muyuz? Hayır!... Hayri'nin eski çevresi reklamcıdır artık, işkencede arkadaşını 'ele veren'in 'iyi satıcı' olmasını pazarlama müdürlüğüyle ödüllendiren holding yöneticisidir, film yönetmenidir vs. Film bu haliyle ne ölçüde "sosyo-politik bir gerçeğin saptanması" iddiasında bulunabilir? Kuşkusuz ki, verili tipler de hayata/hayatın gerçeğine yakın tiplerdir. Ancak, sözü edilen, hayatın gerçekliğinin sadece küçük ve ancak yenilginin, teslimiyetin dölyatağında nispeten çoğalabilen bir yanıdır. Hayat, tükenmeler, 'köşe dönme'lerle olduğu kadar, hatta daha çok, direnmenin yanlışlardan ders çıkarmanın, böylece umudu haketmenin ve bulunulan yerden ileriye taşınmanın kendisidir. Açıktır ki, hayatın idamesinde itici güç, çelişkinin hayatı temsil eden yanıdır. Gerçek buyken, çirkinliğin ('günah çıkarma'biçiminde de olsa) estetize edilip 'tek gerçek' diye bize sunulmasını kabul edemeyiz. Umutsuzluğu idealize eden yaklaşımlar, en olumsuz koşullarda dahi diri tutulan hayat gerçeğini bütünselde vermekten uzak kalır. İşte Ş. Gören'in filmi de budur.

Bir yandan potansiyel olarak taşıdığı kimi olumlu ögeleri savunmada düpedüz 'kekeme' olan bu film diğer yandan, Hayri'lerin eski çevresi-özelini genel-olan diye öne çıkararak bir sorumsuzluk örneği vermektedir. Hem de, en başta, inandıkları ve savundukları değerler uğruna gerektiğinde hayatlarını ölümle ifade edebilenlere karşı! Ötesini sorgulamıyoruz bile.

6

Filmin adının iddialı, güzel ve altı çizilmesi gereken anlamlıkta bir ad oluşunu kısaca geçip, bu anlamlılıkta 'türkü' söylemenin uzağında kalan Hayri'ye daha yakından ve 'özel' bir gözle bakarsak, eski çevresini düşselinde öldüren, araya sınır koyma yürekliliğini gösterebilen, filmin finalinde *"oğlunuz utanılacak hiç bir şey yapmadı"* diyen Hayri, kuşkusuz ki, iyi bir yerde görünebilir. Ama bu Hayri, film boyunca herkesin unuttuğu geçmişine kendisi de dönüp bakmayan, alay edilen değerlerini savunma gereği duymayan, geçmişi 'kayıp' bir Hayri'dir. Bulunduğu yer sözünü ettiğimiz anlamlılıkta 'türkü' söylemenin yeri değildir.

Hayri 'kekeme'dir.

Hayri, uğruna yedi yıl yattığı değerlerini savunmadığı gibi, güncelin modasına uymuş, elinde valizi, dilinde ne olduğu pek anlaşılamayan mırıltılarla, 'tıpış tıpış' Konya yoluna düşmüş bir 'gözaltıcı'dır. Böyle bir Hayri 'türkü' söylüyor olamaz. 'Utanılacak bir şey yapmadım' tavrı aşılmadıkça, suçlanma psikozundan kurtulamadıkça vurguladığımız anlamlılıkta 'türkü' söylemek mümkün değildir.

Türkülerini söyleyenler, 'utanılacak bir şey yapmadım'ı 'savunulacak bir şeyler yaptım'a taşıyabilenler, bunu sahiplenebilenlerdir.

Ve herhalde 'kekeme' değildirler. □

1-2000'e doğru'da yer alan bir röportajdan (sayı 5)
2-Fethi Maci, Yeni Düşün, Şubat 87
3-Atilla Dorsay, Cumhuriyet, 7 Kasım 86
4-Hüseyin Şimşek, Gökyüzü, Ocak 87

ASLA VEDA ETMEYECEĞİZ!

Sedat Yılmazsoy *Burdur, Aralık 86*

Orhan Bakır'a

Soluksuz, karanlık ve uzun gecenin rahminde kıvrılıp yatıyorum.

Başucumdasın. Başın hafifce öne eğik —her zamanki gibi— bilge ve biraz muzip, gülümsüyorsun.

Sorgulayan ve suçlayan birşeyler arıyorum yüzünde... Vicdanımın hatalarına duvar olmadığını düşünüyorum. Bir savrulmaydı benimkisi. Belki de çocuksuluğum

Susuyorsun.

Bu suskunluk gerçekti ve değildi. Hep düşünüyorsun. "Konuşacak", diyorum içimden. Çünkü, suskunluğun, konuşma öncelerinin muştucusu oldu hep. Ama, konuşmuyorsun.

Parmakları hafifçe içe kıvrık eline takılıyor bakışlarım. Bir ürperti dalıyor elimi. Hep öyle olur; tanık olduğum örselenmeler etime akıverir, hissederim.

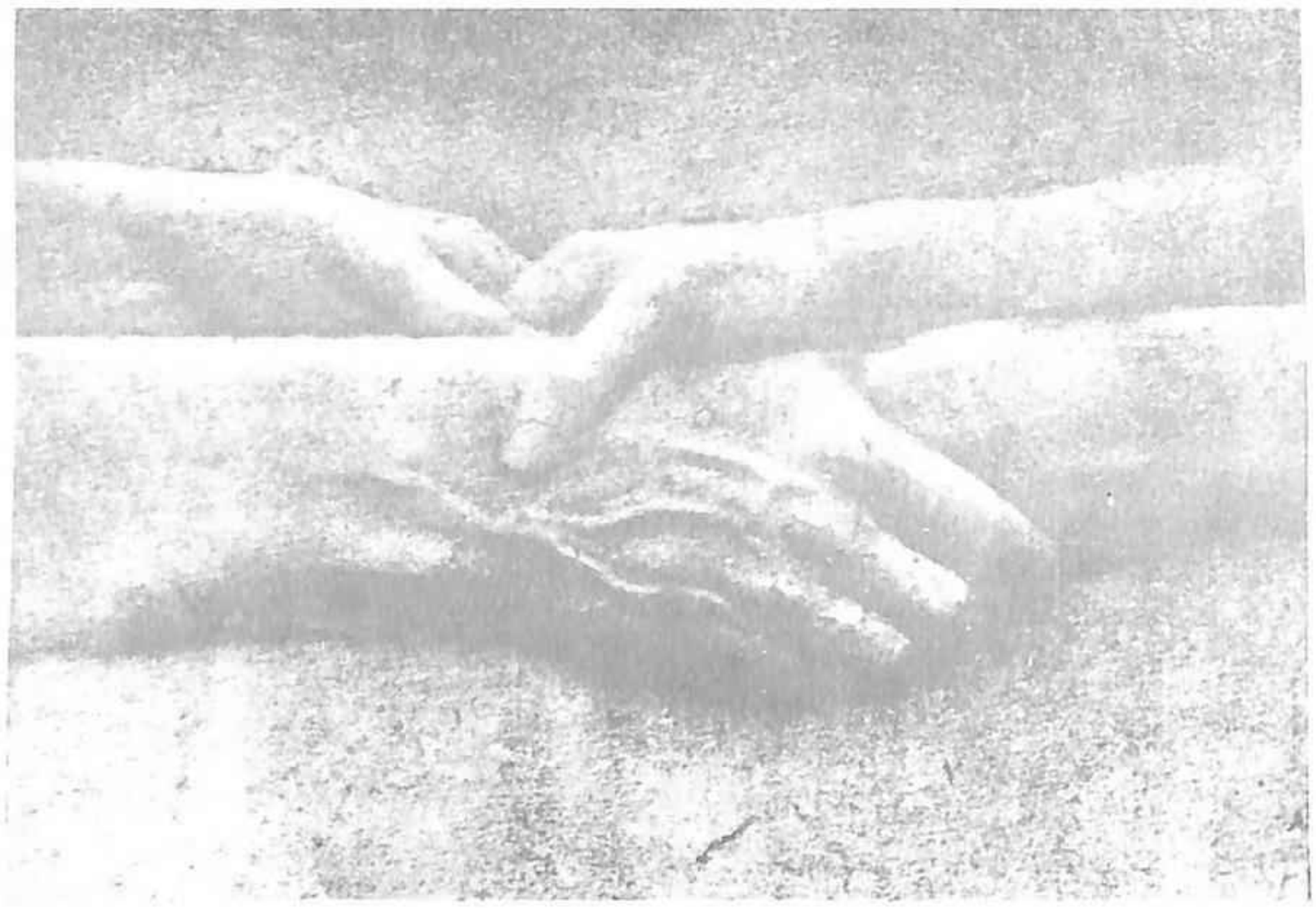

—Hâlâ iyileşmedi mi elin?

İşte, yine ilk konuşan ben oldum! Oysa, ilk sormam gereken bu değildi... Neydi?... onu da bilmiyorum.

—Bildiğin gibi, diyorsun.

"Bildiğin gibinin" üzerinden yıllar geçti oysa! Felsefe düşkünleri hep böyle midir? Zamandışı ve kısa yanıtlar...

Yattığım yerden fırlayıp sarılmak geçiyor içimden. Duygularımın bedenime hükmedemediğini farkedip şaşırıyorum. Yekinemiyorum. Her şey gerçeküstü sanki.

—Vurulduğunu öğrendiğimde, Adıyaman'daydım, diyorum. Bahardı. Ve ben yatmaya hazırlanıyordum. Televizyonun kapanış haberlerinde söylediler. Sonra, gazetelerde çıktı resmin. Ölmüştün...

Yatağın kıyısına ilişiyorsun. İri bakışların duvarlarda geziniyor bir süre. Ve konuşuyorsun:

—Yalnız değildim. Telaşla gömülüverdiğim yerde. Tunceliye taşınıncaya dek, sadece o kısa süre içinde öldüğüne inandım.

Dinlerken, şakağındaki mermi izini arıyorum. Geniş alnın lekesiz. Ölmediğine inanıyorum.

—Okudun mu? diye soruyorsun.

Bitirmek üzere doluğum bir kitap..

Kitaplar getirirdin, anımsıyor musun? Böyle, güzel basılmış kitaplar değildi. Soluk, teksir mürekkebi ve gizlilik kokan kitaplar. Nice uykusuz seherlerde, nice tehlikeler göze alınarak mumlu kağıtların koprisleriyle lekelenmiş, biraz acemice ve ivecenlikle basılmış kitaplar. Ayaklarımızın altındaki kaygan zemine serptiği bilgilerle, düşmememizi sağlayan...

—Bitirmek üzereyim, diye yanıtlıyorum seni. Ve, sormadığın halde, bir solukta özetliyorum okuduklarımı...

İhaneti ve korkuyu anlatıyor kitap. Cesareti ve direnmeyi de. Orda anlatılanların, hâlâ gelmediyse, bir gün senin de gerçeğin haline geleceğini... Hazırlanman gerektiğini... Ve özveriyi... İdam edilmeye giderken, emanet aldığı giysileri koğuş arkadaşına geri gönderemediği için, ama sadece bunun için üzülen genç kızı.. Kurşuna dizilmeden önce, cellatları tarafından dizleri kırılan ihtiyar.. Yaşam ve ölümü paylaşmayı... Ve aşkı... Ve ürkütülmüş yüreklerinde bir gün cesaret Kazanabileceğini... Ve umudun ve zaferin görkemini anlatıyor.

—Gerçek, her zaman saygıdeğerdir diyorsun. Fırtına, güçsüzleri savurur. Köksüzleri...

Birden o uğursuz madeni fıkırtılar giriyor araya telaşlanıyoruz.

—Artık gitmeliyim... Yine geleceğim, diyorsun. Ne "Kal!" diyebiliyorum, ne de yerimden kalkabiliyorum. Son ayrılmamızda kucaklaşamamıştık, anımsadın mı? Bir veda değildi ayrılığımız.

—Bak, güneş de doğmuş. Nöbet zamanıdır...

Geldiğin gibi gidiyorsun.

...Hücremin ağır havası geziniyor yüzümde. Boğazımda bir acılık. Yüreğimse dingin.. Ağır sessizlikte canhıraş kapı, mazgal, kilit ve karavana şangırtıları... Nihayet doğrulabiliyorum yatakta.

Ve biliyorum, sen şimdi nöbettesindir Ovacık'ta... □

KEJSARE'NİN ELBİSELERİ

H. C. Andersen (1805-1875)

Çok önceleri bir Kral yaşarmış ve çok korkunç derecede elbise severmiş. Bu yüzden devlet sorunlarıyla, halkın sorunlarıyla alakadar olmazmış. Ara sıra dışarı çıkıyorsa da sadece elbiselerini gösterip caka atmak için. Yaklaşık her saat başı giysilerini de değiştirirmiş. Günün büyük bölümü elbise odalarında elbise çıkarıp değiştirmekle geçtiği için, herkes ona "Kejsare ve elbiseleri" diye hitap edermiş.

Bu Kral'ın çok neşeli büyük bir ülkesi varmış. Hemen hemen hergün yabancıların gelip gittiği bir yermiş. Bir gün bu ülkeye, iki tane üç kağıtçı çıka gelmiş. Bu üç kağıtçılar Kral'ın özelliklerini de bildikleri için kendilerini dokumacı ve terzi olarak sağa sola duyurmuşlur. Ayrıca, bu meslekte çok hünerli olduklarını, hatta hatta öyle bir kumaş ve bu kumaşa öyle bir renkler veriyorlarmış ki, daha yeryüzünde böyle bir kumaşı hiç kimse dokuyamamış. Ve daha da ileri giderek, bu örebildikleri kumaşı öyle rastgele herkesin göremeyeceği ve onu sadece akıllılar, işinde dürüst ve Kral'dan yana olanlar görebilir. Deliler, dolandırıcılar ve üç kağıtçılar göremezler.

O ülkeye böyle olağanüstü kabiliyetli insanlar gelsin de, kral duymasın. Tabi Kral, terzileri hemen yanına çağırtmış. Daha önce duyduklarının aynısını da terzilerin ağzından tekrar yeniden duyunca, "tamda aradığım elbise" diyerek biraz düşündükten sonra "evet, bu elbiselerden bende olursa, kimin akıllı, becerikli, dürüst ve benden yana olduğunu; kimin deli, beceriksiz, üç kağıtçı ve benden yana olmadığını birbirlerinden ayırabilirim" diyerek, üç kağıtçı terzilere gerekli olan altın ve gümüşü verir ve hemen işe başlamalarını emreder. "Terziler", iki tane boş kumaş tezgahı kurarak, kendilerine kumaşı örmek için verilen salonun kapısını da arkadan kitleyerek işe başlarlar. Tabi bu arada kendilerine verilen altın ve gümüşleri de beraberinde önceden getirdikleri torbalara doldurup, ağzını bağlayıp bir köşeye koyarak, uzun süre geceli gündüzlü, boş tezgahta çalışırlar. Kral, "öğrenmek istiyorum, ne kadar kumaş örebildiler" diyerek biraz düşündü ve biraz da şaşkınlıkla tekrar düşündükten sonra, "evet, deli olanlar ve görevine sadık olamayanlar bunu göremez." Kral aslında, böyle bir işe kalkışıp adamlarını incitmek istemiyordu. Çünkü, devlet işleri onu pek ilgilendirmiyordu. Bu yüzdende kimseyle bozuşmak istemiyordu. Fakat buna rağmen, birini gönderip işlerin nasıl gittiğini de öğrenmek istiyordu. Ayrıca, bütün halk, bu olağan üstü elbiseyle ilgili herşeyi duymuş ve Kral'ın, elbisesiyle halkın karşısına çıkacağı günü, herkes sabırsızlıkla bekliyordu. Ve böylelikle yöneticilerde, kimlerin akıllı, kimlerin deli olduğunu da merak ediyordu.

Kral, "en yaşlı ve en güvendiğim vezirimi kuması görmeye göndereceğim. Çünkü, en iyi o görür kumaşın görünümünün nasıl olduğunu ve renklerin desen üzerindeki duruşunu. Çunku, ondan akıllı, ondan iyi görevini yuruten kişi olamaz."

Bu yaşlı vezir, kumaşın örüldüğü salona girer ve orada, sadece üç kağıtçıların boş tezgâhın başında çalışıyormuş gibi hareketlerini görür. "Allahım beni koru" diyerek, gözlerini faltaşı gibi açar. "Birşey göremiyorum," fakat durum açıkça söylemez.

Üç kağıtçıların ikisi, birden, vezirden kumaşa yaklaşması için rica ederler. Ve ardından vezire, kumaşın renk ve desenini beğenip beğenmediğini sorarak, işaret parmağıyla da boş tezgâhları gösterirler. Fakat, zavallı vezir, gözlerini her ne kadar açıp açıp kapatıyorsa da, hiç bir şey göremiyor. "Allahım, ben deli olmalıyım? Şimdiye kadar bunu hiç düşünmemiştim, ama bunu hiç kimse fark etmemeli. Kariyerimi, yerimi kaybedemem; bu hiç olmaz. Kumaşı göremediğimi söyleyemem." Bunları kafasında tasarladıktan sonra vezire, üç kağıtçı terzilerden biri, "evet, hiç bir şey söylemediniz?" diye sorar.

Vezir'de hemen, kumaşın olağanüstü renk ve desenlerini övmekle bitiremez. Bu söylediklerinin aynısını Kral'ada söyler. Bu ara terziler, haber yollayıp, altın ve gümüşlere ihtiyacının olduğunu bildirirler. Ve de doğal olarak altın ve gümüşleri ceplerine indirirler. Tekrardan eskiden yaptıkları biçimde çalışmaya başlarlar.

Kral, kısa bir süre sonra, bir başka adamını daha kumaşı görmesi için yollar ve daha kumaşın ne kadar süre tutacağını ve ne zaman hazır olacağı biçiminde tembih etmeyi de ihmal etmez. Fakat o da, kumaşın örüldüğü salona girince, vezirin başına gelenler, onun da başına gelir. Her ne kadar baktıysa, o da hiç bir şey göremedi. Ve tabi "terziler", hemen "kumaşı beğenmediniz mi?" şeklinde sorarak, hemen, vezirin övdüğü biçimde "terziler" kumaşı överler. Çünkü, ikisininde göreceği, söyleyeceği şeylerin aynı olması gerekiyor, yoksa olay farkedilir.

Adam düşünerek "ben deli değilim. Güzel işimide kaybedemem. Bunların hepsi yalan dolan." O da bu düşündüklerini, kimsenin farketmesini istemiyordu. Bu yüzden o'da , kumaş hakkında vezirin görüp söylediği biçimde "terzilere" ve Kral'a anlattı.

Bu olay, halk içinde ise, gün geçtikçe büyüyüp efsaneleşiyordu. Herkes elbisenin hazır olacağı günü, Kral gibi dört gözle bekliyordu.

Anlatılanlara dayanamayan Kral, son olarak kumaşı görmek istediğini ve daha önceden görmeye gönderdiği vezirini ve diğer adamlarını da yanına alarak kumaşın işlendiği salona girer. Salona girer girmez, vezir ve ötekilere kumaşı görüyorlarmış gibi, "terzi"ler önce davranıp, kumaşın ne kadar güzel, ne kadar muhteşem ve olağanüstü renk ve desenleri anlatmaya başlarlar. Bu arada işaret parmağıyla da boş kumaş tezgâhını gösterirler.

Ama Kral, "aman allahım, ne umdum ne buldum. Hiç bir şey göremiyorum. Ben delimiyim? Ben Kral olmaya yakışmıyormuyum? Şimdiye kadar başıma gelen en büyük bela. Kral'da hemen diğerleri gibi, her ne kadar bir şey göremiyorsa da "Evet, gerçeken çok güzel, olağan üstü" diyerek, diğer adamlarını da doğrularcasına konuşmaya başladı. Zaten, yapabilecek başka bir şeyi de kalmamıştı. Buna rağmen, kimseye farkettirmeden de, kumaşı görebilmek için gözlerini açıp

HASRETİN KOLLARINDA

Ali Devran
20 Temmuz 1985, Paris

Yel mi esti
Ozanım,
Ilıdı mı suları memleketimin?
Duyduk
Kalleşliğin boyu uzamış
Çırptınız mı saklı kırmızıları?
Satılmış kenepirler
Baharı solurken Anadolu'da
Öfkeleri yontulmamış
Tığ gibi delikanlılar
Eriyip dökülüyor
Hasretin kollarında.

açıp kapatıyordu.

Daha sonra, kumaşın hazır olduğunu ve dikim işine başlayabileceklerini "terziler" belirtti. Prova işine başlanmadan önce, özel bir odaya 17 adet mum yerleştirmelerini, bu mumlar sayesinde renklerin daha da fazlalaşacağını da "terziler" söyledikten sonra provaya başladılar. Onlar, Kral'ın üstünde prova yaparken, diğer yöneticilerde, durmadan hayranlıklarını, kumaşın mükemmelliğini övüp dururlar. "Terziler"de Kral'ın kolasını aşağı kaldırıp indirerek, prova yapıyorlarmış gibi uğraşırlar. Ha, unutmadan söyleyeyim, kumaşın dikim işinde hepimizin bildiği tipten iğne ve iplik kullanılmıyor. Övle ya, böylesine olağanüstü bir kumaş, yine böylesi, olağanüstü şeylerle dikilir.

Evet, günler böyle geçerken, elbisenin hazır olduğu ve Kral'ında, elbiseleri giyip halkın karşısına çıkıp, hem yeni elbiselerin, hem de, kimin akıllı ve kimin deli olduğunu seçebileceği gün gelir.

Bunu duyan halk, elbiseyi görmek için gelip sarayın önüne yığılır. Kral'da içerde son hazırlıklarını bitirip, sarayın balkonuna çıkar. Yöneticilerden bir kısmı, arkadan elbisenin kuyruğunu tutarak gelirler. Karl'ı gören herkes, sessizliğe gömülür. Hiç kimseden ses çıkmaz. Çünkü, hiç kimse, Kral'ın çırılçıplak, üs-

ŞAHA KALKTI CANEVİM

H. Yıldırım
Malatya

dün yine
canevimde
en derinlerde
şaha kalktı
dokuz çiçek açtı kalbimde
yok oluşlar var oluşlardır
üzülme
izi kaldı yolda yürünecek
öylesine parlak
bunlar küçük acılardır
cilvesidir yaşamın
o açmış bu açmış ne farkeder
dün yine
dokuz çiçek düştü bahçeme
kökü en derinlerde
açacak korkusuzca bahçemde

tünde birşey göremediğini fark ettirmek istemez. Çünkü, hiç kimse, kendisinin deli olduğunu kabullenmek istemez. O arada küçük bir çocuk, "ama onun üstünde hiç birşey yok." Halktan bir kısmı bunu duyar ve çocuğun ne dediğini babasından sorarlar. Aynı anda, ufak çocuk Kral'ın çırılçıplak olduğunu tekrarlar.

Bunu duyan diğer çocuklar da, birbirine fısıldayarak, herkesi olayın farkına vardırırlar. Bunu sezen Kejsare de, hemen saraya girer, diğer üst tabakaysa, olmayan yada gözükmeyen elbisenin kuyruğunu, Kral'ın gitmesiyle peşine takılıp alıp giderler. □

Türkçe'ye Çeviren, Veli Genç

Not: *H.C. Andersen, 1805'te Danimarka'da doğdu. Avrupa ve özellikle İskandinav ülkelerinin tanınmış hikaye yazarıdır. Hikayeleri, yaşam fantazisinin ağırlıklı olduğu uslup ve tarzda toplumsal olayları anlatmıştır. En tanınmış eserleri, Sarhoş Kurbağa, Bezelye Tanesinin Üstündeki Prenses.*

BİR TOHUM BİNBİRBAŞAK OLSUN BİÇELİM HARMAN OLALIM BERABERCE

Ayraç Yolbelli

—Ozan N. Behram'a saygılarla—

Tükenmesin umutlar, bugünden geleceğe.
Anamızın derdi çok; "Anadolum."
Ağrı dağından koca.
Bitmesin kalemler, aman yazakoysunlar.
Bitmesin akkağıtlar; sıra sıra dolsunlar.
Okunsunlar,
Kesinkes okunsunlar, sonra hamur olsunlar
Ekmek olsunlar...
Sulanmca gunes sıcakhğında dostlar.
Sulanmca bir tohum, toprak tavında,
Anadolu insanının ezgilerinde, cizgilerinde,
Herseyinde binbirbasak olsunlar.
Biçelim, harman edelim ve yine tüm insanlar

DÜĞÜN KARŞILAMASI

Nihat Behram

Yuva kuran kuşlar gibi
Dalı dala esler olduk
Bir şarkıya başlar gibi
Buluşup esler olduk

Halk ağıtına aşıklar gibi
Acıları dişler gibi
Gurbetelde yaşlar gibi
Göz tutuşup esler olduk

Gönül dolu işler gibi
Ayrılığı taşlar gibi
Güzel günler düşler gibi
Kol tutuşup eşler olduk

İKİNCİ KUŞAK TÜRKÜSÜ

Karahan, Nisan 87, Metz

Bir sevda var içimde
arsızlaşıyor gün geçtikçe
Dayanamıyor körpe yüreğim
Sevdanın böylesine...

Bir yanım ayrılık dolu
Bir yanım hasret..
Gün olur döner bu devran
Biter bu acılar elbet.

Boşluklarda büyüdüm,
Acıları öğrendim ilkönce
Ve adımızı "ikinci kuşak" koydular
Yaşamak türküsünü söyleyince..

.....
.....
.....

Alın değiştirin kimliğimi
Ve yazın en üst köşesine
Adı göçmendir diye..
Ne uyruğum belli olsun
Ne de soyum, sopum
Çünkü ben;
İşçi Memed'in,
Tabularıyla büyüyen
Kimliksiz
Ve proleter oğluyum.

Tohum Yazı Kuruluna

F. Almanya, 12.04.1987

3-5 Nisan 1987 günlerinde, Avrupa'da yaşayan yazar ve sanatçılarımız Federal Almanya'nın Marl kentinde bir araya geldiler.

*Kendilerine de yönelen ve artık kaygı verici bir hale gelmiş olan, hükümetin yurttaşlıktan atma, pasaportları geri alma uygulamalarını tartıştılar. Bir "***YURTTAŞLIK BİLDİRGESİ***" yayınladılar.*

İlişikte "Bildirge"yi size de yolluyor, ilginizi bekliyor, saygı ve sevgimizi iletiyoruz.

Ömer POLAT *Yücel FEYZİOĞLU*

YURTTAŞLIK BİLDİRGESİ

Giriş:

Yurdumuz Türkiye'de "Yurttaşlıktan çıkarma" uygulamaları sürmektedir. Bizler, aşağıda imzaları bulunan ve kimilerimiz de bu uygulamaların çeşitli biçimlerine maruz kaldığımız için yurtdışında yaşamak zorunda olan yazar ve sanatçılar, temel insan hakları ile bağdaşmadığı gibi uygulamaya maruz kalanları değil, uygulayanları küçük düşüren tüm bu işlemler konusunda aşağıdaki düşünceleri açıklamak zorunluluğunu duyduk.

Yurttaşlık Hakları ve Baskıcı Rejimler:

Tarihin çeşitli dönemlerinde insanlığın demokrasi ve mutluluk arayışlarına engeller çıkaran rejimler, devlet felsefeleri olmuştur. Ama tüm bunlara rağmen "Yurttaşlıktan çıkarma", yurttaşların pasaportlarına elkoyma gibi uygulamalar gene de pek az sayıda siyasal rejimin giriştiği uygulamalardır. Kaynağını eski VANDAL hukukunda bulan bu işlemin yaygın uygulanmasına çağımızda ancak Nazi yönetimi sırasında rastlanmıştır. Bugün Türkiye'de yaygın olarak yapılan bu uygulamaya ülkemiz açısından baktığımızda görülen sudur:

403 Sayılı Yasa ve 1981'de yapılan Değişiklik:

403 sayılı "Türk Vatandaşlığı Kanunu" bu konuda anlaşılabilir sınırlandırmalar getiriyor, Turk vatandaşlığının kaybedilmesini ender durumlarda öngoruyordu. Yine de, 13 Şubat 1981'de bu yasada Konseyce yapılan değişikliğe kadar bu konudaki hükümlerin pek de uygulanma olanağı bulunmadığı, ancak askerlik hizmeti ile ilgili bolumlerinin, siyası düşünceleri iktidarlarca beğenilmeyen kişilere öncelikle uygulanması gibi yasanın amacını saptırıcı yanıltıcı ve taraflı kimi uygulamalar görulmekte idi. Sözunu ettiğimiz 1981 değişikliğinden sonra ise Turk Vatandaşlık Kanunu'nun ilgili maddeleri rejimin tüm karşıtlarına, yonetımı eleştirenlere, Turkiye'nın yurtdışında bulunan sanatçı, sıyaset adamı ve düşunurlerine karşı kullanılan ilkel bir kıyıma donuşmuştur.

Yasaya Karşı Hile ya da Hile İçinde Hile:

Öncelikle, hepimizi uygar dünya önunde küçük düşüren bu uygulamaların, yasaya, "T.C.'nın iç ve dış guvenliği aleyhine faaliyet" gibi belirsiz ve zorla dayatılmış bir ifade ile yapılan 1981 değişikliği ile de bağdaşmadığını belirtmek gerekiyor. Zira asıl uygulama, bu yasayı "açıklama" çabasında olan ve yasaya karşı hile diye nitelеyebileceğimiz bir yönetmelik ve ardından da bu yönetmeliğe bağlı olarak çıkarılan bir Adalet Bakanlığı genelgesine dayandırılarak yapılmaktadır. Bu uygulamalarla Türkiye Cumhuriyeti ne kadar acıdır ki, kendi kanunlar hiyerarşisi içinde birbirine hile yapan bir "Hukuk" kuralları dizisi oluşturmuştur. Tüm bu hukukdışı kural ve uygulamalar dizisi Türk Devleti'nin de taraf olduğu uluslararası hukuk sistemi ile de çelişmektedir - -

Nitekim yurttaşlıktan çıkarma uygulamaları 10 Aralık 1948 tarihli insan hakları bildirisinin 15. Maddesindeki temel yurttaşlık hakkına, 13. Maddesindeki her insanın anayurduna dönebilme temel hakkına ve uygulamada aileleri parçalıyarak gene aynı bildirinin 16. Maddesinin 3. Fıkrasındaki aile hakkına karşıdır. Hiç bir siyasal rejim, yurttaşlarının temel haklarını bu turlu yöntemlerler ortadan kaldırma hakkına sahip olamaz, olmamalıdır.

"Bedel" Konusu ve İşçi Gençlerimizin Durumu:

İkinci olarak, yurtdışında bulunan işçi gençlerimizin hiç bir insanı kaygı duyulmaksızın, başlarına getirilen felaketlere dikkatı çekmek isteriz. Yurtdışında göçmen işçi olarak çalışmak zorunda bırakılmış, eğitim, kultur, kışılık ve kımlık sorunları uzerinde ciddi olarak düşunulmemiş olan bu genç insanlar **bedel** denilen ve ustelik odenmesi olanaksız bir meblağı ödeyip de kısa sure askerlik yapamadıkları için omurboyu vatansız yaşamaya mahkum edilmektedirler. Belli bir yaşı çeşitli zorunluluklarla yurtdışında geçiren insanlar askerlik yukumlulukleri gerekçe gosterilerek yurttaşlık haklarını yitirmemelidirler. Çağdaş uygar ülkelerde uygulamalar bu yondedir. Yurttaşlarının

güclerini de aşan, çoluk çocuklarını sefil etmeği de amaçlayarak mali varlıklarına elkoyan, gözdıken, bunu onların yurttaşlık hakkı gibi en temel haklarına karşı bir tehdit olarak kullanan başkaca bir uygulama gunumuzde yoktur

Şoven ve Geri Mantık:

Bunlardan başka, farklı etnik ve dinsel topluluklardan (Kurt, hristiyan v.b.) bazı yurttaşlarımız da sırf bu etnik ve dinsel nitelikleri dolayısıyla siyasi nedenle de sözkonusu olmadan, yurtdışında bulundukları fırsat bilinerek çeşitli yontemlerler yurttaşlıktan kolayca uzaklaştırılmaktadırlar. Bu uygulamaların altında yatan şoven ve geri mantığı insanlık ailesi önünde haklı gostermeğe hiçbir olanak yoktur.

Olumlu Adımlar ve Eylem Gerekliliği:

Tum bu haksızlıkların ve kanunsuzlukların giderilmesi yönünde ülkemizde son zamanlarda, aydınlar, hukukçular ve siyaset adamlarınca atılan adımları olumlu buluyoruz. Ancak bu girişimlerin sözden eyleme donuşmesi, ulkemizde meclis ve yargı yolları, ulke dışında da uluslararası mahkemeler yoluyla hak arama girişimleri uygulama alanına gelmelidir.

Başkaca Gözlem ve İstemlerimiz:

Bizler, buraya kadar açıkladığımız bu guncel konunun ülkemizin siyasal tartışma gündeminde canlı kalmasını, hukuksal yollarla da haksızlıklara karşı koyma girişimlerinin başlamasını Türkiye'nin demoktarikleşme ve uygarlaşma mucadelesinin bir parçası olarak görüyor ve aşağıdaki görüşlerimizi kamuoyuna iletmeyi gerekli buluyoruz:

1) Düşunme ve örgutlenme özgürlüğüne yönelik davalar ortadan kalkmalı, bu konularda yasaklayıcı ya da kısıtlayıcı tüm yasa ve uygulamalara son verilmeli, sendikal özgürlükler üzerindeki yasak ve sınırlamalar kaldırılmalı, hapishanelerde bulunan onbinlerce demokrat ve yurtsever özgürlüklerine kavuşmalıdır.

2) Türkiye Cumhuriyeti'nin laik temellerini zedeleyen, irticayı körükleyen, ülkemizi uygarlaşma ve gelişme doğrusundan saptıran davranış, eylem ve uygulamaların resmi çevrelerin girişim ve desteği ile özellikle 1980'li yıllarda gelişme alanı bulduğu, dal budak saldığı gozler önündeki bir gerçektir. Bu anlamda hiçbir kuşku yok ki, dinsel gericilikle siyasal gericilik aynı noktada, aynı kaynakta ve amaçta birleşmiştir.

3) Yine 1980'li yıllarda, gerek irticaya verilen odunler, gerekse kamuoyunda çok iyi bilinen başka yöntem ve uygulamalarla, Türkiye'nin egemenlik hakları çeşitli yabancı güçlerin çıkarı doğrultusunda Türkiye yakın tarihinde görülmedik bir ölçüde ve vehamette yönlendirilmiştir.

4) Kürt halkının demokratik hak ve taleplerinin yadsınmasını baskı altında tutulmasını kaygı ile izliyoruz. Baskı ve kıyımlara son verilmesini; bunun bir örneği olarak gördüğümüz göç zorlamasının durdurulmasını talep etmeği insanca ve yurtseverce bir görev sayıyoruz.

Bizler; çeşitli nedenden ve zorunluluklarla Türkiye dışında yaşamak ve çalışmak durumunda bulunan yazarlar ve sanatçılar olarak:

Konuşan, düşunen, üreten, yaratan bir Türkiye istiyoruz.

Demokrat, onurlu, aydınlık bir Türkiye istiyoruz.

İleri ve uygar insanlık ailesinde hakkı olan yeri almış, barışçı bağımsız, özgür bir Türkiye istiyoruz.

İnsanların hava gibi, su gibi en doğal hakları olan yurttaşlık haklarının gaspedilemeyeceği; düşünme, konuşma, orgutlenme ve benzeri demokratik hak ve özgürlüklerin ellerinden alınamayacağı; insanca, eşitce, özgürce yaşanan bir Türkiye istiyoruz.

Yurdumuzun gerçek çıkarları olduğuna gerçek bir yurtseverliğin gerekleri olduğuna inandığımız bu inançlar ve ilkeler doğrultusunda; her koşulda yurtiçinde ya da dışında, her yerde ve her zaman yaşamayı, çalışmayı, üretmeyi surdureceğimizi ve uyarma görevini yerine getireceğimizi belirtiyoruz.

Federal Almanya, Marl, 4.04.1987

İmzalayanlar:

Dursun AKÇAM
Tektaş AĞAOĞLU
Nizamettin ARIÇ
Yusuf Ziya BAHADINLI
Mahmut BAKSI
Ataol BEHRAMOĞLU
Nihat BEHRAM
Erdem BURİ
Sümeyra ÇAKIR
İsmail ÇOBAN
Melika DEMİRAĞ
Huseyin ERDEM
Engin ERKİNER
Yücel FEYZİOĞLU
Tulay GERMAN
Deniz KAVUKÇUOĞLU
Demir ÖZLÜ
Ömer POLAT
Fuat SAKA
Şanar YURDATAPAN

İlişki adres ve telefonları:
Ömer POLAT, Georgstr. 6, 4650 Gelsenkirchen, 0209-143821
Yücel FEYZİOĞLU, Feldstr. 39, 4352 Herten, 02366-39168

İNSAN VE YURTTAŞ OLMAK

Dr. Nevzat Eren

İnsan olmakla, insandan gayri bir canlı, sözgelimi hayvan olmanın ayrımı üzerinde ne denli düşünülmüştür? Sorunun yanıtı kanımızca, yönetenler ve yönetilenler için ayrıdır. Yönetilenler sıklıkla, belki de her zaman ezilegeldikleri için **insan** olduklarını düşünmüşlerdir. Çünkü çağlar boyunca insan olmak, ezilmekle, bir başka anlatışla, tüm işlevi insanlara hizmet etmek olan hayvanlarla eşdeğerli sayılmıştır. Yönetmenlerin bir bölümü ise, birgün yenetimlerinin hesabının sorulacağını hiç akıllarına getirmeden, kendilerini insan saymışlar, hayvan saydıklarını bildiklerince yönetmeyi kendilerine tanrıların verdiği bir üstünlük olarak görmüşlerdir. İster Neron'u, ister Deli İbrahim'i alınız, tarih bu gerçeğin bitmek tükenmez örnekleri ile doludur. Ama yine sormak gerekir, insanla hayvanın ortak ya da ayrı özellikleri nelerdir?

TEMELDE BİRLİK: Tıp ve biyoloji bilimleri açısından, insanla hayvan arasında **biyolojik** açıdan bir ayrımın olduğu ileri sürülemez. İnsan da acıkınca herşeyi yer, hayvan da. İnsanın da en güçlü içgüdüsü soyunu sürdürmektir, hayvanın da. Ancak terimlerin değiştiği gözönünde tutulmalıdır. İnsan aşk, seks yapar, hayvansa çiftleşir. Sormak gerekir, temelde değişen nedir?... Soyunun sürmesi sakıncaya düştüğünde her iki tür de canavarlaşır. Hayvan bunu mertçe, açıkça yapar. İnsan ise, bazı düşüncelerinin arkasına sığınır. Buna bazen üstün ırk, bazen devletin üstün çıkarları adını koyar. Ama, yine soralım, temelde ne değişir?... Yalnızca karnını doyurmak için öldüren hayvan mı soyludur, yoksa, etini bile yemediği bir insanı, kurguları için öldüren insan mı daha soylu bir iş yapar?... Soyluluğun ölçüsü nedir?... Güçlünün güçsüzü ezmesi mi, zayıfın, ister özgürlüğünü, ister canını yitirerek yenilmesi mi?

İNSANI İNSAN YAPAN: İnsanı insan yapan özelliğin **insanlara insanca saygı** olduğu konusunda düşünürler arasında görüş birliği vardır. Bu görüş birliği o denli güçlüdür ki ünlü Türk düşünürü Farabi **Medinet-ül Fazılat (Olgun İnsanların Ülkesi)** adlı yapıtında (günümüzden aşağı yukarı bin yıl önce) bu görüşü şöyle anlatmıştı: "**İnsan olmanın asıl nedeni, birbirlerine saygılı, insanca yaşanabilen bir toplum yaratmaktır.**"

Ancak çağlar boyu ortaya çıkan gelişmeler, zayıf insanların korunması yanısıra, insan toplumundaki eşitsizliklere karşı çıkan görüşlerin ve bu görüşleri savunanların korunması gereğini de gündeme getirmiştir. Fizyolojik açıdan insanların eşitliği, doğaldır ki savunulamaz. Ama insanı gerçek insan yapanın, fizyolojik değil, düşünsel, sanatsal ve üretkenlik özellikleri olduğu artık günümüzde üzerinde

kuşku duyulmayan gerçeklerdir. O halde soralım, düşünen, sanat üreten ve çalışan insanları, fiziksel açıdan yönetsel açıdan daha aşağıda görmeye, hangi insancıl duygular izin verebilir?... Düşüncesini açık yüreklilikle açıklamayan, sanatını halkının, giderek tüm insanların yararına kullanmayan, üretirken tüm insanlığı düşünmeyen insana çağdaş anlamda **insan** diyebilecek miyiz?... Giderek bu tür çabalar içindeki gerçek insanları suçlu bulan, onlara olmadık cezalar, işkenceler uygulayanlara ne ad vereceğiz?

İNSAN HAKLARI: Gerek fizik gerekse siyasal yönden güçlülerin güçsüzleri ezmesini önlemeye yönelik önlemleri almak, insanoğlunun çok uzun yıllarını almıştır. Bu tür haksızlıklara karşı kağıt üzerinde önlemler alınmışsa da, bunların gerçek yaşama yansıyan yanları çok olmamıştır. Örnekle belirtmek gerekirse, insanlara yapılabilecek en ağır aşağılamanın **işkence** olduğu, sayısız uluslararası toplantılarda, hekimlerin uluslararası birliklerinde saptanmış ve suçlanmıştır. Ama işkencenin dünyanın birçok ülkesinde süregittiği de bilinmektedir. Kendi ülkemizde bile, yöneticiler sayılarda ayrım göstermekle birlikte işkencenin uygulanmakta olduğunu açıkça söylemektedirler. O halde yine soralım, 1948 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin onayladığı **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi** yalnızca üzerine imza atılmış bir kağıt mıdır?

Bu bildirgenin 12 ve 13'üncü maddelerini, konumuza açıklık getirmesi açısından aşağıya alalım[1]:

"Madde 12. Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni ve yazışması konularında keyfi karışmalar, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz kalamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

Madde 13.1. Herkes herhangi bir devletin arazisi dahilinde serbestçe seyrüsefer ve ikamet eylemek hakkını haizdir.

13.2. Herkes, kendi memleketi de dahil olduğu halde, herhangi bir memleketi terketmek ve memleketine tekrar dönmek hakkını haizdir."

Bu kurallar, yukarıda da belirtiğimiz gibi Birleşmiş Milletler'in 1948'de kabul ettiği ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin de onayladığı uluslararası bir anlaşmanın maddeleridir. Hukuk mantığı açısından belirtmek gerekir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçen bir yasanın **anayasaya aykırılığı** nedeniyle iptal edilmesi bazı koşullarda olasıdır. Ancak yukarıda örneği verilen türden bir uluslararası anlaşmanın iptali, hiçbir biçimde söz konusu değildir. Şimdi burada,

uygulanmasında kesin bir zorunluluk bulunan bu anlaşmaya uyulmamasının bir tür **anarşi** ya da **terör** olduğunu söylemek, acaba suç mu sayılacaktır?... Çünkü bilindiği gibi anarşi ya da terör'ün anlamı **kurallara uymamak**tır. Öyleyse, şu açıklamayı da, bilgilerinize sunmamıza izin veriniz:

"YURTTAŞLIK HAKKININ DOKUNULMAZLIĞI İÇİN VERİLEN SAVAŞIMDA AYRIM YAPILMAMALI"[2]

Adı, sayısı ve sayfa numarası verilen yayından iki alıntıyı aşağıya sunuyoruz:

"**ŞANAR YURDATAPAN:** *Yurttaşlıktan çıkarıldım. Resmi gerekçe "Devletin iç ve dış güvenliğine aykırı hareket etmek"(...)*

Yurttaşlıktan atılma ilkel bir uygulama.(...) İşkence denen insanlık suçuna karşı çıkarken nasıl AYRIM YAPMAKSIZIN, "herkes için işkenceye karşı çıkıyorsak", "yurttaşlık hakkının dokunulmazlığı" için verilen savaşım da ayrımsız, **HERKES** *için yürümelidir. Düşünce ve eylemleri bize uysun ya da uymasın "Hiç kimse, hatta bu uygulamaları yapanlar bile yarın, öbürgün, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığından —kendi istekleri dışında—" atılmamalıdır.*

MELİKE DEMİRAĞ: *Sanat insanların mutluluğuna, halkların dostluğuna ve kardeşliğine hizmet ettiği ölçüde çağına layık olabilir.*

Ben Türk'üm. Türkiye'de doğdum ve 24 yaşıma kadar Türkiye'de yaşadım. Bu gerçeği hiçkimse, hiç bir yönetim ve rejim değiştiremez.

Gün gelecek Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da VATANDAŞLIK HAKKININ KUTSALLIĞI maddesi yer alacaktır. Bunda hiç kuşkum yoktur.

Hasretle, umutla, hoşçakalın."

TANIR MIYIZ, TANIMAZ MIYIZ?: Doğrusu ne Şanar Yurdatapan'ı ne de Melike Demirağ'ı tanırız. Kendileri ile hiç karşılaşmadık. Bir gün karşılaşır isek, düşüncelerimizin uyuşup uyuşmayacağı konusunda da bir görüşümüz yok. Ola ki uyuşur ya da uyuşmaz. Ancak belirtmek isteriz ki, yukarıda özetlenen görüşlerinde, bir insan, bir hekim olarak hem Yurdatapan hem de Demirağ ile aynı görüşte olduğumuzu belirtmemiz gerekli. Bu gereğin iki nedeni var. Birincisi, görüşlerinin, insan hakları açısından tam olarak doğru ve geçerli olduğudur. Nelerle suçlanıyorlar, bilemiyoruz. Ancak, en ağır suçlarla suçlansalar bile, hiçbir ağır suçun yurttaşlık hakkını ortadan kaldırmaması gerektiğine inanıyoruz. Bu uluslararası anlaşmalarda da (yukarıda açıklanan ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri'nin de onayladığı) saptanmıştır. İkinci neden ise, insanların inançlarına duyduğumuz saygıdan kaynaklanmaktadır. Yurdatapan ve Demirağ'a yüklenen suçun ne olduğunu bilmediğimizi belirtmiştik. Ancak, kimseyi öldürmediklerini de biliyoruz. Öldürmeye ve ölüm cezasına karşı bir kişi olarak, her tür düşüncenin açıklıkla yayılmasında sayısız yarar gördüğümüzü belirtmemiz gerek. Üstelik, belirtilen, açıklanan düşünceler değil, açıklanmayan düşüncelerin toplumu yaşamına daha çok zarar verdiğinden kuşkumuz yoktur.

Bilimimiz gibi, sanatımızın da açık düşünmeye ve düşündüklerini açıkça yaymaya büyük gereksinimi vardır.

1-Metnin dili, uluslararası bir anlaşma olduğundan değiştirilmemiştir.
2-Görüş, aylık Dergi, Şubat 87, Sayı 3, S.8-9

DAĞLAR İŞKENCEDE

Asi Yar, Şubat 85

Dört yıl oldu
dağlar işkencede
dört yıl oldu
dağlar işkenceye dayanır
ölüsü uçurumlardan,
eğ düşünceye dek
bağlanır.

Dört yıl oldu
dağlar işkencede
dört yıl olan
dağlar işkenceye dayanır
vesaire evleri bağrından
kan içinde alınır,
Dehak'ın yılanları aç
Dehak'ın yılanları beyinsiz
Kawa'nın ocağında demir
Ülkenin ateşinde erir
oğulları ve kızlarıyla

HAYAT

Ercan Arslan
Berlin, 1987

Haykıracaksın
gırtlak ve boğazın patlayacak
sonra türküler mırıldanacak
hayaller kuracaksın
ve
gözlerin yumulacak hafiften,
çocuk olacaksın bir an,

dağlar uykulardan uyanır
Dehak'ın sonu gelir!

Dört yıl oldu
dağlar işkencede
dört yıl oldu
dağlar işkenceye dayanır
zulüm altında yürekler susar ama bir
sevda yine sevda ir
ölüm ise mert değil karşısında
Yalnız mi kaldığı
dağlar ağıt oldu
Dağlar inat oldu
susma kardeş
safak atmaya az zaman kaldı

Dört yıl oldu
dağlar işkencede
BEN DAĞLARDAYIM...

genç olacaksın sevdalı türkülerle
sonra
yaşlı.
Hayallerin sararıp solacak
yok olacak sonra
korkulu rüyalar gibi
hatırlayacaksın
hayatının son dakikalarında
silahların kulaklarını nasıl
sağır ettiğini
Türküler gibi yaşayacaksın
gözlerini yumduktan sonra.

SÜRGÜN DÜŞÜNCELERİ

Temel Demirer

29 Mart 87, Paris

Ahmet Telli haklı... Yaşandı yaşanıyor, *'varolduğu sürece/dünyada zulüm-/gurbet mutlaka olacaktır'*...

Bu böyle. Bunun böyle olmaklığından ötürü, kimilerine aşırı bir 'öznel'liğin sürrealistliği gibi gelse de, ben göçmenliğin politik boyutlusunu, hergün defalarca olunup olunup dirilinen bir zulmün, My Lai'sine, Dersim'ine, Guernica'sına, Zilan'ına 'benzetirim.'

Döğüşemeyişin affetmeyen öfkesiyle, uzadıkça uzayan ve ağılaşan bir zamandaki bu trajedi, hazin bir iş bölümünün, en zorlu mevzilerinden birisidir...

Unutmamak, inançlarından sürgün olmamak, ait olduğundan koparılmadan varolmak... Hem de onların uzağında, bir başına ve yalnızken...

Yabanellerin el kapılarındaki yalnızlık, zor mu zor bir şeydir... Bunu yaşayanlar bilir... Demirden bir yayın boynuna geçirildiği koşullarda, yollarını gözleyenlerin olması, yarım kalan türkülerin ve tamamlanmamış bir hesabın varlığı, trajedinin uzaklardaki önemli etmenlerindendir...

Acının bağrından, umutlarla direngen yeni değerler yaratmak, onları yaşamla belemek, unutmamak bu trajedinin her iki yanı uçurum olan sırat köprüsünden geçmeye benzer. Bir anlamıyla da, soruyla yanıtın arasında geçmişten geleceğe zorlu bir geçiş anlamını taşıyan bu durum, doğruda durmanın felsefesinin de sigaya çekilmesi anlamını taşımaktadır...

Köksüz bir ağaç gibi kurumamak, geçikse de ilk yazından yanaki umutlardan vazgeçmemek, ve uzağında olduğun seni açıklayanla yaşamak... Bunlar sürgünün zorunlu olduğu zorunluluklarıdır. Bu zorunluluklar yerine getirilmezse, tekillikten çoğulluğa yada kısırlıktan üretkenliğe geçilemeyeceği, uzaklıkların uzatmalı girdaplarında yok olunacağı çok açıktır.

Aydınlığın arefesine olan inancın ve umudun yitirilmemesi, bu bilinçle her gün biraz daha çok şeyler yapılması, dipdiri bir dinginliğin yaşanması yani ağır çalışan sürgün saatine inat, zamana karşı savaşılabilmesi, kolay kolay anlatılabilir yada anlaşılabilir bir şey değildir. Bayram arefelerini bilirmisiniz, hani bir gün sonra maytap patlatıp, şeker yiyebileceğimiz, bayramlık giysilerimizi sırtımıza geçirip, dönme dolaplara binme heyecanı ile uzadıkca uzayan, bir gün sonra sevince ve çoşkuya gebe olan o arefelerin ne kadarda uzun ve gerilim dolu olduğunu anımsar mısınız?...

Sürgünlükte, üretimi kıt, tüketimi ise devasa bir gerçekliğin uzatmalı arefelerine benzer. Bayram gelecektir. Ama ne zaman?

İçerin yanmaktadır. İçerine aldırmadan, dışarınsa serin olmalıdır, olmak zorundadır... Bıyıklarını yesen de, dudaklarını kanatırcasına ısırsan da, dilinin ucundaki her sözcük öfke dolu bir haykırışa dönüşerek yutulmak zorunda olsa da, düşlerinle ve ısrarınla 'meşeler elbet göverir' diyerek, bu uzatmalı arefenin arafatındaki dinginliği yaşamak...

Sonra da, sürgün sigasanın sorgusunu yaşamak... Anılarla ve gerçeklikle kahrolmak, döğüşenlerin ve düşenlerin haberleriyle yeni güne 'merhaba' demek...

Kasaturaya, zulme inat, yıldırımlarla döllenen ve gürül gürül akacağı, 'bir gün mutlaka' diverek, yüreğinin başı ezik düşünmek... Dağlarından varoşlarından ulaşabilen haberlerle umutlanmak ya da kahrolmak...

Yaşamın ve umutların yürürlükte olduğu inancıyla, hasretle ve acıyla büyütmek. Ardından da, Nazım Usta'nın dizelerinde, bu dizelere yazıldıktan bilmem kaç yıl sonra, bir sürgün gecesinde haykırmak...

'Sen şimdi yalnız saçımın akında
infiraktında yüreğimin
alnımın çizgilerindesin
memleketim.....' (N. Hikmet)

Bu dediklerim okuyana ne anlatır, ya da ne anlatabilir? Bunu kestiremiyorum. Ama kimi durumlarda insanın meramını ifade de sözcüklerinde, yer yer yetersiz olduğunu düşünüyor ve bunun anlaşılabilmesini umuyorum.

Değişen ve değiştirilebilen bir dünyada, insanoğlunun yazgısı yine insanoğluyken, inanılması kolay olanı tekrar etmek yerine, anlaşılması güç olsa da, gerceği tüm karmaşıklığıyla anlatmayı, dile getirmeyi daha doğru buluyorum. Bunun da güçlüğünü bilmiyor değilim.

Inanıyorum, yeni ve büyük düzenlemeler, kimi trajedilere de bir son vererek, eski düzensizliklerin kalıntıları üzerine inşaa edilecek. Belki de acısı çekilen bir oluşum, bizleri bir trajedinin sona erişine, bu sona erişle de güzelin yepyeni ve diri oluşumuna götürecek... Şeysel olaylar durumsal süreçler ve oluşumsal süreçler diyalektiği beni bu sürgün çukurunda bunlara her zamankinden daha da fazla inandırıyor.

Zebellah bir acımasızlığın karası tam istim çalışırken, bunların hiçte kolay olmadığını ve bu inançların diyetini bilmiyor değilim. Ama değişim ve dönüşümün olanakları hep tehlikeleri ve acılarıyla beraber ola gelmemiş midir?... Kim ne derse desin, ondan umut kesmedikten sonra, en ağır koşullarda bile umut yine de gündemdedir. Malum ya, ne denli zifiri olsa da gece yarısı şafağa yakındır. Karanlık aydınlığın arefesidir ve o aydınlıktada, çürüyen yıkılacaktır...

Umut dedim: Umut sürgündeki için, bilinçle direnmenin bir adıdır. Eksik'i bütünleme sevdası, çoğullaşma düşü ve güneşsiz mutad günaydınlara aldırmadan, güneşin şavkını içinde duyumsayabilme doyumsuzluğunun azmiyle, geleceğe daha da çok şeyler katabilme kararının çoşkusudur... Hazan mevsiminde geçiken bir baharı sahiplenebilmenin ısrarıdır, bu tahammülün sonunun çok ama

pek çok güzel olacağından kuşkusuzluktur... Bezmemek, bıkmamak, vazgeçmemektir, elvan elvan açacak olan bir gülün, gül alıp gül satmak sevdasının diyetini ödeyebilmektir... Yaşamı ölü olarak ele geçirmek isteyen bir kast'a karşı, hüznü isyan kılabilmektir...

Umut dedim, onun anlamını en iyi, en net, en katıksız, en aşkın, en özgün, en yaratıcı, en yokedici, ve en ayrıştırıcısından Kerem'in çığlıklarında ya da Prometheus'un silkinmesinde yakalayabilirsiniz... Onlar sabahın, onlar aydınlığın ısrarlı umutları ve umudun simgeleridir, sevdadan ve kavgadan yanaki özgürlükçü cürretin ta kendileridir. İçten bir yüreklilik ve yakınlıktırlar.

Edilgence bir bitişle noktalanmaması ısrarının yaşandığı sürgünde onları anlayabilmek, gerçekten daha da kolay oluyor. Yeter ki, sol memenin altındaki cevahir kararılmayarak, sürgün trajedisi yeni ve güçlü bir atılımın, bilge öğreticisi kılınabilsin. Yeter ki yaşam gerekli çabaları ve yoğunluklarıyla, hayata sunulmuş bir armağanca yaşanabilsin...

Çok uzaklara gitmeye ne gerek var?... B. Brecht bunun anlam dolu bir kanıtı değilmi ki?...

Bakın O ne der?

"Bize taktıkları 'göçmenler' adını
her zaman yanlış bulmuşumdur.
Ülkelerini terk etmiş insanlar demektir bu.
Oysa biz terketmiş değiliz ülkemizi.
(...)
Kovulanlarız biz, yasaklananlarız.
(...)
Tedirgin bir beklemedeyiz dönüş gününü.
En küçük bir değişimi bile gözleyerek sınırın ötesinde
(...)
Her birimiz ülkemizi lekeleyen namussuzluğun kanıtlarıyız.
Ama hiç birimiz burada kalmayacağız.
Son söz daha söylenmedi." (B. Brecht)

El kapılarındaki trajik yaşamın imbiğinden, 'ateşinin ve ihanet'inin yoğunluklarıyla geçerken, son sözün söylenmediğinin, ama söyleneceğinin, hiç bir güçsüzlük yada güçlülüğün bunu engelleyemeyeceğinin bilincinde olmak, umudu yaratmanın bir ucundan tutarak umut edebilmek, deve dikenlerine inat tohumların filize durmasına çabalarken, bu sahte yazgının ve düzmecenin sonunu getirmek için solumak, ayrı düşülen yere ufak bir virgül koyarak, yaşanarak yazılana devam etmek, bu uğurda olunması gerektiği gibi olmak, böyle gelmişse de böyle gitmeyecek ve gitmemeli demek, bu yolda yabanellerde üzerine düşen faslında iğneyle kuyu kazmak ve sürgünde yaşanması olası olan, tüketici bir faslı hüzzama teslim olmamak, işin sırrı bu galiba...

Evet evet işin sırrı bu... Çağdaşlığın ısrarından vazgeçmeyen yükünü taşıyabilme çabasıyla, işin sırrı bu.

Bilinmez değil, kıvılcım kül'ün altındadır, kolay kolay sönmeyen ve için için yanan o közdedir...

Öyle ise, kıvılcımların bozkırı yine tutuşturacağına ilişkinki bir umutsuzluk, elbette lükstür... Zifiri bir keder ve onun amaçsızlaştırıcı boşlamışlığı, çarpan bir yüreğe yabancı olmalıdır. Yürek daha da delice çarp'malıdır, sürgünde bağlandıklarından ve inançlarından sürgün edilmemek için, şafağa verilmiş bir sözden vazgeçilmemesi için, zafer aşkın ve hayatın olsun diye...

Sözü çok mu uzattım?...

Belki de öyle, ama denilecek o kadar da çok şey varki...

Öyleyse bağlıyorum diyeceklerimi, tekrarlayarak...

Zamanın biçilerek filizlendirildiği, çok sesli bir türkünün, düşmana inat taşındığı bir zulümdür gurbet sürgündeki için... Bunu bilmeyen var mı?... Bu yara ile yaşayanlar açısından, hiç zannnetmem ki olsun...

Sürgünlük, ona dair çok şeyler söylendi... Çok şeyler yazıldı... Daha çok şeyler yazılıp söylenecek. Çünkü varolduğu sürece dünya da zulüm, sürgünde-gurbette mutlak varolacaktır.

Sürgünlük: O tek başınalık ve sadece yanlızlık değil. Alınteri ile yunmuş bir yürüyüşün parçasıdır. Teslim olmaması gereken yiğit ve diri bir öfkenin, suskunluk ve acı deryaları içinde hazırlanmasıdır. Fırtınaların özlemi ve inancıyla karanlıkların göbeğinde, şafağı taşıyabilme cürretidir. Bitmeyen ve direnebilen öfkelerle, esirgemeden bütünüyle yaşayabilmektir. Dosta düşmana, bilinciniyüreğini taşıyabilmektir.

Sonra da, sürgünlüğün ayrı düşürülmüş beraberlikleri ile, yaşamın ufuk çizgisinde geleceği görebilmek, onun umudunu ve bilincini diri tutabilmektir.

Böylelikle de, terli ellerin üretkenliğine batmış esirgenmeyen bir yaşamı, el yazması gibi dokuyarak, acı ve hasrete rağmen, güzele dönük ağız dolusu gülebilmektir... Acının ve hasretin bıçağı göğsümüze saplanmışken, umutla ve bilinçle yoğrulmuş türküleri söyleyebilmektir.

Dediklerim kimilerine hamasi gibi gelebilir. Onlara diyecek sözüm yok... Yanıtları yaşamda... Hızla ilerlenen 'geçiş süreç'inde... O günleri göreceğiz, yaşayacağız hep birlikte... Bu bir yanılsama, bu bir hayal değil...

Sürgünlükteki, mahpustaki, hasılı karanlık yıllardaki zorlu siga'ya varilen yanıtlarla ulaşacağız ve talip olacağız yeni döneme. Hem de çabaları egemen sınıfca 'suç' sayılarak, hapsedilen —işkenceye çekilen— sürgüne yollananlarla, hasılı direnenlerle merhaba diyeceğiz yeni döneme... Ayakta kalmanın haklılığı ve güçlülüğü ile... 'Karanlıkta, mahpusta, işkencede, sürgünde ne yaptın?...' sorusunun alnı ak yanıtlayabilenlerle aydınlığa yönelerek... Sürgündeyiz... bu gerçeği yadsımıyorum. Ama bu gerçeğin altında ezilerek, ona teslim olan 'her şeyden el etek çekmeye,' çok şeyi boşlamaya hayır diyorum... Bu düzeyde ki bir gerçekçilik tenekeciliğine sarılmanın, dolaylı da olsa, bir cinayet olduğunu vurguluyorum.

Ve de altını çizerek şunları diyorum: Karanlıkta ya da sürgünde ve mahpusta, kaçınılmaz tarihsel gerçeklerin (güncelin kaygılarına rağmen) dile getirilmesi, direngen bir bilinci ve cüreti gerekli kılar. Geleceği yaratacak bütün düşünce ve eylemler, böylesine bir bilinçli cürretle olasıdır.

Hayır herşeyin daha da güç ve diyetinin daha da ağır olduğunu yadsımıyorum. Hiç bir şeyi öznelce güzelleştirmiyor ya da abartmıyorum... Lakin özenle şunları vurguluyor ve altını çiziyorum: Öyle süreçler ve kesitler vardır ki, onların içinde ve yoğunlukları arasında yaşarıak, ayakta kalmak herşeye rağmen, küçük çaplı da olsa bir zaferdir...

Böylesine süreçlerde ve kesitlerde, capcanlı kalmak...Özleme ve acıya rağmen gülümseyebilmek... Yarından umutlarını kesmemek...

Yaşayanlar bilirler: Böyle koşullarda neş'e ve direnç, elem ve karamsarlıktan daha da fazla cesaret gerektiriyor... Kimilerine bir hayli parodoksal gelse de, yüzlerce-binlerce yıl yaşama azmindekiler için böyle bu...

Yüzlerce-binlerce yıl yaşamak azmi... O benden sonra tufan dememektir. O yarının bizim olması için, bugünden yarının mirasını örmek demektir... Bugünün acı ve korkularına yarınlarda bugünde geçit vermemektir.

Hergün daha da fazlasıyla yaşamca kanıtlanan birşey var: Korkular, acılar yenilerek insanlığa layık olmayan karanlıklar elbette yerle bir edilecektir.

Yaşama sevdalarıyla can veren incelik, barbarlığa rağmen egemen olacaktır...

Boynu bükük menevşelerin, kırlangıç kuşlarının ve çocukların inceliğinde ifadesini bulacaktır yaşam...

Özetle insanoğlunun insansal özüne dönüşü seyr-ü seferindeki bilinçli inancı, vahşeti ve akıl dışını ezecektir elbette...

Hiçte kolay olmayacaktır elbette bu da: Zafer türkülerimiz ve destanımız, 'kan ve ateş' deryaları içinde yazılacaktır... Keşke böyle olmasaydı... Ama bizleri davet ettikleri kavgayı raconu üzre kabulden başka da seçeneğimiz yok ne yazıki...

Korkuyorlar... Bu çok açık: Ama korkularının ecele faydası olmayacaktır... Layık oldukları 'onlar gibi olmadan,' onlardan esirgenmeyecektir elbette...

Kimlerce, nasıl ve ne zaman mı?... Yanıt günceli asla küçümsemeyen ve boşlamayan tarihsel bakış açısındadır...

Beyaz Rus'lardan Marcos'a kadarkilerini anımsayın. Acılara tutunmuşsak da boşuna değildir bu... Onlar yarattıkları sosyal-siyasal ve tarihsel çelişkilerin girdabında ve de döktükleri kan denizinde boğulacaklardır...

Gelişim buna gebedir. Doğaldır ki, onun ebesi olabilirsek... □

TÜTÜNCÜLERİN TÜRKÜSÜ

Ali Özenç
Düsseldorf, Nisan 85

Sancılı sakız otları bu güz
ele verir de arıkuşlarını gün boyu
dip kırıla, uç kırıla sarı tütün yaprağım
geç kırıla, güç kırıla küfelerle yaz boyu

—Oy fidanı ben ektim
kapancalar altında
Danaburnu yemesin
oy toprağın altında—

Tıngır mıngır arabalar gecede
huysuz köpek sesleri doldurur sokakları
uykulu gözlerini oğuştururken bebek
bir tütüncü türküsü kesende nefesleri

—Oy fidanı ben ektim
kapancalar altında
Danaburnu yemesin
oy toprağın altında—

Ayrık otları sardı, sardı kokarotları
sarı sinek yemede canım sarı yaprağı
vurun gelinler çapayı ha derine derine
beşibirlik takarız oy piyasa gelende.

—Oy fidanı ben ektim
kapancalar altında
Danaburnu yemesin
oy toprağın altında—

OKUYUCUDAN

Merhaba,

Tohum'un 5. sayısını aldım. Sevincimi belirtmek istiyorum. Bu sevinç, ülkede yaşanan gerçeğin, dışarda da yansıtılmasında kaynağını buluyor. Gönül ister ki, güzeli ve doğruyu yaratma savaşımına her acının değebileceğini, daha geniş alanlara seslenebilmek. Ve bu seslenişte, gırtlak yırtarak, nefes keserek katkıda bulunmanın kıvancına kavuşmak...

Gerisini "kar altındaki" toprağın tohumu belirlesin...

Derginizin henüz bir tek sayısı elimde. Zevkle okudum. Çıkan bütün sayılarınızın elime geçmesi çok sevindirici olur. Yararlı da. O zaman dergi ile ilgili daha derin bilgilere sahip olabilir, düşüncelerimi sizlere iletebilmeyi başarabilirim. Ancak şunu hemen ekliyeyim ki, TOHUM'daki içtenlik, kararlı sınıf sanatı tavrı, gün gibi açık. Dost adlı şiiriyle, Kutsiye Bozoklar; Ana şiiriyle Karahan; Nizar Kabbâni'nin şiiri beni çok etkilemiştir. Ayrıca, daha geniş bir sekilde sizlerle tartışmak isterim. Olaya yaklaşımınız ve kararlılığınıza tüm yüreğimle katılarak.

Çalışmalarınızda başarılar diler, tüm TOHUM emekçilerini saygıyla selamlarım.

Zeynel Abidin
Ankara, 29 Mart 87

Yazı Kuruluna!

Derginizin 6. sayısında 30 Ocak 87 günü bir trafik kazası sonucu vefat eden Ağabeyim Mustafa Fidan'ın yazmış olduğu "Siyah Kardeşim" adlı şiirini, acımızı paylaştığınızın bir ifadesi olarak yayınlamanızdan duyduğum memnuniyeti belirtmek ve bu vesile ile bazı şeyleri anlatmak istiyorum.

Ölen insanların arkasından çeşitli görüşler, yorumlar ve düşünceler öne sürülür. Bunlar, doğruluğu, yanlışlığı, sözkonusu kişinin yaşam gerçeğine uygunluğu veya onu yansıtmaktan uzaklığı ile çeşitlilik arzederler.

Bizim kültürümüzde ölüm (ebedi ayrılık) acı bir olay olduğu için, her insan ve çevre üzüntüsünü farklı biçimlerde dile getirir, onun anısına farklı biçimlerde yaklaşır. Bu yaklaşım biçimleri sözkonusu kişi ve çevrenin bazı öznel niyetlerini de yansıtır. Subjektiv niyetin olumluluğuna karsın objektiv gerçeklik bunun tersine olabilir.

Ağabeyimin ölümünden bu yana yaşadığımız bazı olaylar bunu doğruladı. Kelimelerle ifade edemiyeceğim kadar zor olan bu süreçte, bize sözlü, yazılı, ziyaretleri vb. ile yardımcı olmaya çalışan insanların davranışları bizi ne kadar memnun ettiyse tersini yapanların da var olması bizi o kadar üzdü.

Yayın alanında, bunlardan birincisine Türkiye Öğretmenler Derneği ve derginizin tavrı, ikincisine ise burada ismini anmak istemediğim bir gazetenin tavrı örnek olarak gösterilebilir.

Okuyucu bu mektubu bazı çevrelere yönelik bir eleştiri mektubu olarak değerlendirmemelidir. Ancak burada ayrıntılarına girmek istemediğim bazı tatsız olayların, beklemediğimiz çevre(ler)ce yaratılması, bizim üzüntümüzü bir kat daha arttırdığı ve bu çevrelere bu türden bir davranışı yakıştıramadığım, savunulduğu iddia edilen düşüncenin temel öğelerinden birini oluşturan hümanistlikle bağını kuramadığım ve yayın ahlakına sığdıramadığım için yazıyorum bunları.

Tohum dergisi çevresine gösterdikleri ilgi ve samimiyetten ötürü teşekkür etmek istiyorum.

Münevver Fidan, Köln

ZÜLFÜ YÂRE DOKUNMAK

Orhan Bahçıvan

1/
sokaklara yayılırken geçici bir güzellik
tutunurum yaprakların yeşiline ben
tutunurum gizlice...

hiç kimseyi bağışlamadım, onlar da beni bağışlamasın
haydut olduk onların adına, onların kitaplarıyla
sonra, sorgusuzca göçüp kıtalar üstüne
oturup kader şarkıları yazdık.

2/
artık, ibrahim'in kurbanlık koyunları değilim
efendilerim ve tacirlerim utanmasınlar
gemilerden atlayıp kaçacağım
forsalıktan istifa...

bana mürit diyemezsin, senin kulun olamam
gözlerimle süpürdüm yıldızların üstünü
ey memleket, ey şehir, silme beni anıyardan
zülfü yâre dokunurken sözlerim.

YENİ ÇIKTI

NİHAT BEHRAM
yine de
gülümseyerek

"Yarın yayınları" 20. şiir yılında N. Behram'dan 100 şiirlik seçmeler kitabı.

İlk şiiri 1967'de basılan N. Behram'ın 20. şiir yılında yayınlanan bu kitabında 20 yıllık şiir sürecinden günümüze ornekler yer alıyor. 218 sayfa olan kitap 1575 TL'sıdır.

Tek isteklerde ederi kadar posta pulu gönderiniz.
Asmalıçeşme Sk. 14/2 Binbirdirek, İstanbul

Tohum Dergisi'ne

...Tohum adında kültür-sanat ağırlıklı bir dergi yayınladığınızı, Bursa Cevaevi'nde yatmakta olan bir okurunuz arkadaşımdan öğrendiğimde, adresinizi isteyip size yazma gereği duydum. Eğer mümkünse derginize abone olup, yayınladığınız her yayını düzenli ve bilinçli olarak izlemek istiyorum. Bu talebimi, ihtiyacımı giderirseniz çok memnun olurum.

Bu isteğimin yanında küçük bir eleştirimi de size yazmanın zorunluluğunu duyuyorum.

Kanımca, yayınlanan her yeni bir yayın organının —kitle yayın organının— en geniş bir çevreye yayılıp düşüncelerini, amacını, sorunlara bakış açısını ve bu sorunların çözüm yollarını en geniş bir çevreye yayması gerekir. Bunu başardığı ölçüde amacına ulaşır. Gördüğüm kadarıyla sizde bu eksik. Çünkü duyduğum kadarıyla uzun bir süredir yayın hayatındasınız ama, kimsenin bundan haberi yok. Böyle olunca da insanın aklına ister istemez şu soru takılıyor; "Bu dergiyi sadece kendileri okusun diye mi çıkarıyorlar?" Böyle bir anlayışta olmadığınıza inanıyorum. Bu nedenle de, küçük bir öneride bulunmak istiyorum. Eğer "olanaklarınız!" el veriyorsa Türkiye'de "bayiler!" aracılığıyla daha geniş bir çevreye yayılabilirsiniz. Ayrıca, bugün cevaevlerinde bulunan binlerce insana —tanıdıklarınız aracılığıyla— yayınlarınızı gönderebilirsiniz. Bunun beklentisi içerisinde bulunan çok sayıda insanın olduğuna inanıyorum.

Uğraşınızda sonsuz başarılar ve ilişkimizin de devamını diliyorum.

Saygılarımla...

A. Bakır,
Kırşehir Cezaevi

KISA KESİTLER

Okuma ve İmza Günü:

"Yazın Kültür ve Sanat Dergisi"-nin düzenlediği okuma ve imza günü yapıldı. Şair Metin Demirtaş için düzenlenen bu güne dayanışmacı olarak ta, Nihat Behram ve Ataol Behramoğlu katıldılar.

Üç değerli şairimiz okudukları şiirleriyle katılımcılara unutamayacakları anlar yaşattılar.

İbrahim Tokgöz ve Hüseyin Kiraz okudukları güzel türkülerle okuma gününe renk kattılar...

"Anadolu Anadolu"

Anadolu Anadolu adlı kültür gecesi Wiesbaden'de yapıldı.

Demokratik sanatçılar Birliği'nin düzenlediği kültür gecesinde, sunduğu program katılımcıları doyurdu.

Ozan Fuat Saka, Orhan Temur, Özgün Çağdaş Müzik, Grup Dervişler, Hareket Tiyatrosu hakettikleri övgüye layık oldular. Nihat Behram, Ataol Bahramoğlu'nun okudukları güzel şiirler, kitleler tarafında beğenilerek uzun süre alkışlandılar.

"Göçmen Yazını ve Sorunları!"

Köln Türkiye'li Öğrenciler Derneği'nin tertiplediği "Göçmen Yazını ve Sorunları" adlı panele yurtdışında yayınlanan, Tohum, Dergi, Forum, Arkadaş, Diyalog, Merhaba adlı dergilerin temsilcileri katıldılar.

Birinci bölümde kendilerini tanıtan dergiler, ikinci bölümü ise izleyicilerden gelen sorulara verilecek cevaplara ayırdılar.

ümit kartoğlu

ÇARPINTILAR

çizgi_şiir

1956 YILINDA ZONGULDAK'TA DOĞDU...
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİNİ BİTİRDİ, 1984'DE HALK SAĞLIĞI UZMANI OLDU...

1976'DAN BU YANA KARİKATÜR ÇİZİYOR...
YURTİÇİ VE DIŞINDA KARMA SERGİLERE KATILDI, OHANNES ŞAŞKAL'LA ORTAK SERGİLER AÇTI...

TIBBİ-BİYOLOJİK İLLÜSTRASYON ÇALIŞMALARI YAPTI İLLÜSTRASYONLARINI SERGİLEDİ...

"ÇARPINTILAR" BEŞİNCİ KARTPOSTALLARI, "ZAMANZAMAN" ALBÜMÜ KARMARE YAYINLARINDAN ÇIKTI. İKİSİ ULUSLARARASI ON ÖDÜL KAZANDI...

EVLENDİ, BİR OĞLU OLDU..

HİÇ ŞİİR YAZMADI..

ÜMİT KARTOĞLU '82 MANİSA

KAÇ ZAMANDIR YÜZÜM TRAŞLI
GÖZLERİM ŞAFAK BEKLEDİM
UZARKEN ELLERİM
KULAĞIM KİRİŞTE
ÖLÜMÜ ÖZLEDİM ANNE
YAŞAMAK İSTERKEN DELİCE

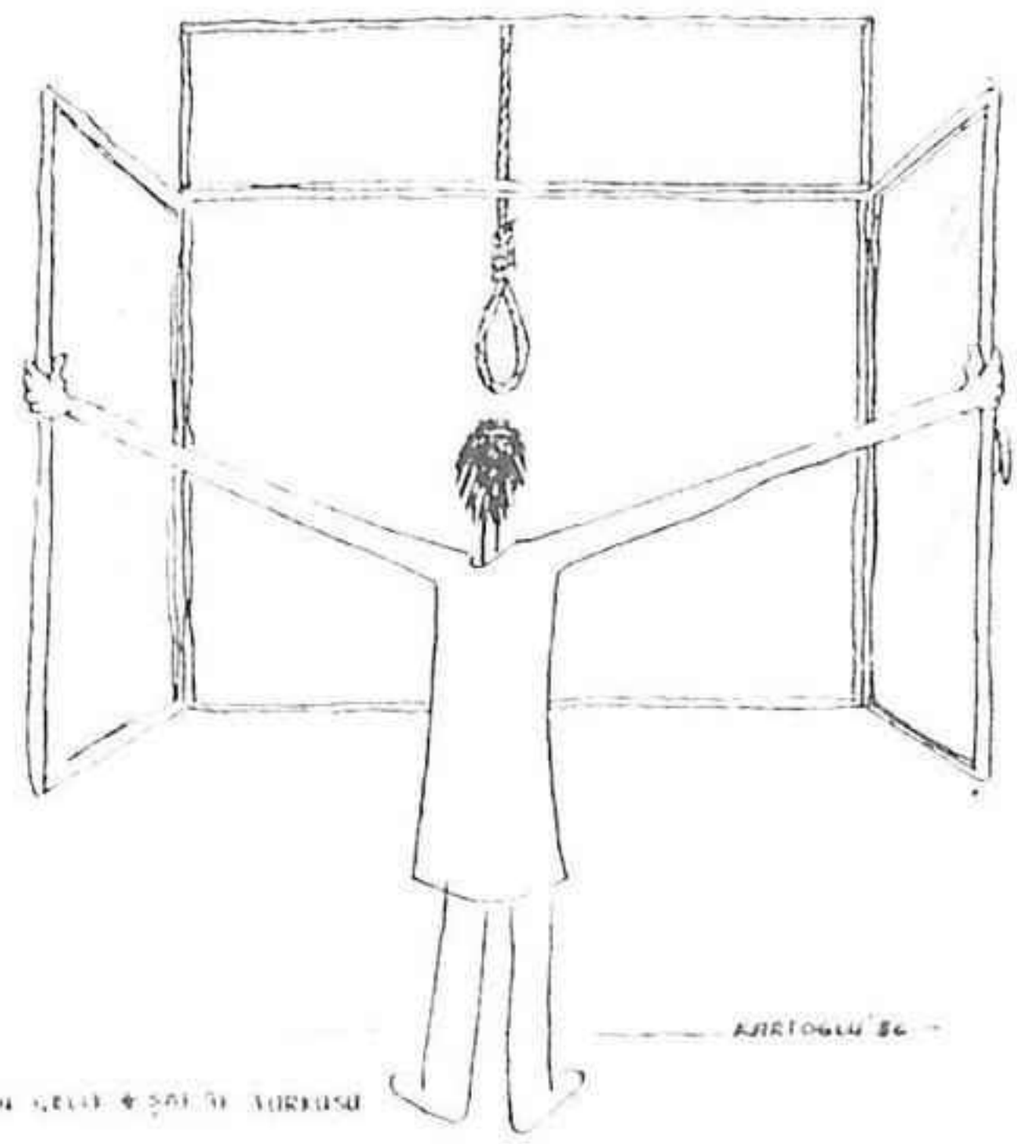

KARTOĞLU '82

GÜL

Usğan Yıldırım
11 Ekim 1986

Bilirmisin kardeş
Nasıl kızıyorum şu arılara
Göğsümde bal gövdemde dal
Komadılar yoldular
Güneşimi kararttılar
Gölgelediler yapraklarımı
Her gün saçlarımı yoluyorlar
Şu arılar yokmu
Nede hillet bir yaratık
İnsanlara yediriyorlar balları
Hıncını bizden alıyorlar
Kuvvetiniz varsa birleşin
İnsanlara karşı
Artık vaz geçin saçlarımı yolmaktan.

MONDIAL

Satz-, Druck- u. Vertrieb GmbH

Drucksachen aller Art
Grafik · Kopieranstalt
Fotomontagen

Her Türlü Dizgi ve Baskı
İşleriniz İçin,
Temiz ve Hızlı Çalışma Temposuyla
Firmamız **MONDİAL** *Hizmetinizdedir!*

Türkçe-Almanca, Kitap,
Gazete, Broşür, Davetiye İşleri
En Uygun Fiatlarla...

Bahnhofstraße 167
4100 Duisburg 12
Tel. 0203/447299

ÜLKEM NEREYE

Mehmet Çetin

menekşe dağları kan ülkem sürgüne
göç olursun türküsüz kalır dersim
ben ki geleceğim bir zaman
yurtsuz büyümez sesim
gitme sürgüne

silinir kış cemre düşer toprağına
nergiz açar yaz olursun ülkem
izler bırak dağlara hükümran
ben ki döneceğim bir zaman
kül döner ateşine

vurulmuşum sana vurulursam senin için
belki dağdan iner kurşunlandığım
düşerim bir sümbül dibine
gitmem baharını beklerim
ülkem nereye..